

ພະສາສະໜາສິນທິພຸດທະ

ພັນສະສັງກະ

ສຳຄັນ

ພະສາສະໜາສິນທິພຸດທະ ສາມັນຕະສາສະໜາ ສາມັນຕະສາສະໜາ

ສາມັນຕະສາສະໜາ

ພະສາສະໜາສິນທິພຸດທະ ສາມັນຕະສາສະໜາ

๐๐๐๐พระราชนิพนธ์๐๐๐๐

พระร่วง

จง

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหา

จักรพรรดิ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

22/03/2565

TULIB

3 1379 00908474 1

คำนำ

บทละครพดก้ากลอนเรื่อง "พระร่วง" นี้, ข้าพเจ้าได้แต่งขึ้น เพราะเหตุที่ใคร่สมาชิกเสอขำรักษาคินณคนได้แสดงความปรารถนา จักใคร่เล่นเรื่อง "พระร่วง", ซึ่งเห็นว่า เป็นเรื่องแปลกใจคนไทย เราอย่างคเเรอง ๓. แต่บทกลอนที่ข้าพเจ้าได้แต่งไว้ก่อนนี้ เป็นบท สำหรับเล่นละครว่าอย่างแยบแก่, จึงยากที่สมาชิกเสอขำจะเล่นได้, เพราะเกี่ยวแก่การต้องไซบทร่าอย่างท่าละคร ซึ่งเป็นของยากแก่ผู้ ทมิโตเคยฝึกหัด. ด้วยเหตุฉนั้นข้าพเจ้าจึงได้คิดแต่งขึ้นใหม่เป็น แบบละครพดก้ากลอน, เพื่อให้สควภแก่ผู้ที่ไม่ได้เคยฝึกหัดท่าละคร แยกแยะเล่นได้.

ส่วนฉากสำหรับใช้ประกอบในการเล่นละครพดก้าเรื่อง "พระร่วง" นี้, ข้าพเจ้าก็ได้คิดกำหนดไว้ให้ท่าง่าย ๆ ทั้งนั้น, ไม่มีฉากอะไร ที่ยากเย็นเหลือเกินไปเลย, จนแม้ที่สุดถ้าหากว่าจะไม่สามารถ เขียนฉากขึ้นได้ทีเดียว, จะไซเพียงเป็นม่านกันแทนพอให้มีทาง เข้าทางออก, หรือแม้จะเล่นกลางแจ้งก็ได้ด้วยซ้ำ.

ส่วนเครื่องแต่งตัวฉนั้นแหละขอน้างจะลำบากหน่อย, เพราะ เมื่อไม่มีแบบอยู่แล้ว, ผู้ที่จะคิดเล่นละครเรื่องนักอาจจะเป็น ขอบขกของอย่างสำคัญอื่น ๓ ที่เคยว. ข้าพเจ้าจึงได้จัดการให้สร้าง เครื่องแต่งตัวฉนั้นสำหรับ ๓, พอให้คนแต่งตัวฉนั้นและฉายรูปเป็นตัว อย่าง, สำหรับจะได้สร้างเครื่องแต่งตัวฉนั้นให้คล้ายคลึงได้. หวัง ใจว่าจะเป็นที่พอใจแก่ผู้ที่จะเล่นละครเรื่องนี้; หรือถึงแม้ผู้

มิได้คิดจะเล่นละครเรื่องนี้บ้างก็พอใจในกรณีที่มิได้รูปแสดงให้ปรากฏ
 พอเป็นเค้าว่าคนสมัยพระร่วงนั้นแต่งตัวอย่างไร. สำหรับผู้เอาใจใส่
 ในการศึกษาเช่นนั้น, ข้าพเจ้าขอชี้แจงว่า, เครื่องแต่งตัวที่คิด
 ชนนี้ ดำเนินตามหลักที่มีอยู่ในศิลาจากถ้ำต่าง ๆ ที่สุโขทัย
 และนครธม, ดังปรากฏในรูปฉายพญามารวมไว้ในต้นค้อยแล้ว.

อนึ่ง สำหรับผู้ที่พอใจศึกษาทางโบราณคดีและพงศาวดาร,
 ข้าพเจ้าได้นำคำสันนิษฐานของข้าพเจ้าเรื่องตำนานพระร่วงมาลงไว้
 ในต้นค้อย.

ภาม. สฤษดิ์ ๗๓

แสดงเรื่อง

พระร่วง

ตามตำนานและโดยสันนิษฐานโบราณคดี

เมื่อลุลศักราชประมาณ ๖๐๐ ปี ฤ็พระพุทธรศาสนายกาล
ประมาณ ๓๗๘๐ พรรษา แผ่นดินซึ่งเป็นประเทศสยามเดี๋ยวน
ตอนใต้เป็นอาณาเขตรของขอมอย่มาก เมืองละโว้ (คือเมือง
ลพบุรีทุกวันนี้) ก็เป็นเมืองช่วยชนประเทศขอม แลในละโว้นั้น
มีทะเลสาบอันหนึ่ง ซึ่งน้ำจืดใสบริสุทธิ์ พวกพราหมณาจารย์
ขนานนามว่าทะเลชยศร อาไศรยเหตุตามลัทธิในศาสนาพราหมณ์
ถือกันว่า เมื่อพระนารายณ์อวตารลงมาเป็นพระรามนั้น แม้จะ
แสดงศรัทธาญัตติเมื่อใด ย่อมเอาคณพระแสงศรลงชยในห้วง
น้ำอันมีในทะเลชยก่อนแลจึงแสดง บรรดาห้วงน้ำที่พระราม
วตารไ้ชยพระแสงศร ต่อมาจึงเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ทุก ๆ แห่ง แล
ทะเลชยศรนี้เป็นที่อ้างแห่งหนึ่งว่า เป็นห้วงน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ช่วย
อานภาพของพระราม หรือของพระลระวะ (ลพ) ผู้เป็นราชโอรส
ซึ่งเป็นผู้มีฤทธอานภาพมาก ต่อมาจึงเอานามของพระลระวะมาขนาน
เป็นนามเมืองว่าละโว้ แท้ที่จริงชื่อที่เรียกว่าเมืองละโว้นี้ เห็นว่า
น่าจะถ่ายมาจากเมืองลระวะประในมณฑลประเทศ (อินเดี๋ย) ซึ่งว่า
เป็นเมืองที่พระลระวะสร้างนั้นเสียด้วยซ้ำไป ชื่อลระวะนี้ชาวอินเดี๋ย
เองแสดงเป็นลระวะก่อน (เพราะอักษร ว ในภาษาสันสกฤต เป็น
พ ในภาษาประกฤต) เพราะเหตุนี้จึงเป็นลพในภาษาไทย เลย

(๒)

เป็นชื่อเมืองลพบุรี ที่จริงชื่อเก่าเรียกว่าละโว้ ใกล้เคียงศัพท์ละวะ
เดิมมาก เช่นหน้าลายกายของผู้ปรมาภาษาวิจารณ์ ที่เมืองนี้
ไม่ใช่ชื่อละโว้อย่างเดิม.

อาไศรยเหตุหน้าทเลขบศร เป็นหน้าทดอกนั้นว่าประกอบด้วยศรี
มงคล ดังใดกล่าวมาแล้วนั้น พระเจ้าแผ่นดินขอมจึงได้ตั้งพระราช
กำหนดให้พ่อเมืองละโว้ทหน้าทเลขบศรไปส่งยังพระนครหลวง ซึ่ง
เป็นราชธานีของประเทศขอม ไว้สำหรับใช้ในการพระราชพิธี
กำหนด ๓ ปีครั้ง ๓.

ในที่นี้ควรจะอธิบายความเพิ่มเติมไว้สักหน่อยหนึ่ง เพื่อให้ผู้
ศึกษาพงศาวดารและประเพณีโบราณเข้าใจความชัดเจน ความ
อธิบายมีเป็น ๒ ข้อดังนี้ คือ:

๑ มีธรรมเนียมของชาวอริยกะแต่เดิมมา ที่ทำพิธีถวาย
อภิเษกแก่พระเจ้าแผ่นดินของตนแต่แรกได้ผ่านพิภพ พิธีอภิเษ
กนั้นอย่างหนึ่งนั้น เรียกว่ามูรธาภิเษก คือพระเจ้าแผ่นดินทรง
น้ำอภิเษก พิธีมูรธาภิเษกนี้ ไม่ได้ทำแต่เวลาเสด็จผ่านพิภพเท่านั้น
ถึงในการพระราชพิธีสำคัญอย่างอื่น ๆ ที่ถือเอาความบริสุทธิ์เป็น
สำคัญ ก็ย่อมมีการทรงมูรธาภิเษก พิธีนั้นพวกพราหมณาจารย์ได้
นำเข้ามาสู่ประเทศสยามและประเทศขอม และยังคงใช้อยู่เป็น
พระราชประเพณีจนคราบท่าทุกวันนี้ ตามคำภีร์พิธีไสยศาสตร์
(มีพระไอยการพระราชนิพนธ์) อันเป็นอรรถกะถาแห่งพระคัมภีร์

ฤๅษี และพระศิวะบรรพตพรหมณะ อันเป็นอัครตระณะแห่งพระ
 คัมภีร์ยสุรเวท เป็นอาทิ) น้ำที่ควรใช้เป็นน้ำมรดกนั้น ต้อง
 นำมาจากห้วงน้ำลวณแคทสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ น้ำในทมิฬวสตี
 มงคลแห่งใด ๆ ในแคว้นแคว้นพระราชอาณาจักรของพระเจ้าแผ่นดิน
 พระองค์นั้น ก็ต้องนำมาถวายเป็นน้ำมรดกด้วย เพราะ
 ฉะนั้นจึงมีพระราชกำหนดบังคับไว้ให้หัวเมืองซึ่งเป็นเจ้าเมือง
 นำอนันตมณฑลมาถวาย สำหรับสร้างมรดกเป็นสำคัญ
 ในความยินยอมเป็นเจ้าเมืองด้วยอีกประการ ๑ ถ้าเมือง
 ใดไม่ส่ง ก็เป็นอันแสดงกิริยาที่ไม่ยอมเป็นเจ้าเมือง ชักแข็ง
 ต่อพระราชอำนาจ เป็นเหตุที่ต้องปราบปรามและเอาโทษฐานขบถ
 เป็นประเพณีแต่โบราณกาลนี้ คำอธิบายนี้จะทำให้เข้าใจเรื่องพระ
 รวงที่แสดงออกไปในโคลกเจเน

๒. คำว่า "พ่อเมือง" กับ "เจ้าเมือง" ๒ คำนี้ผิดกัน
 มาก ถ้าพิจารณาที่ศัพท์ใช้คงจะเข้าใจได้ว่า คำว่าพ่อเมืองนั้น
 หมายความว่าชาวเมืองนั่นเอง ปรากฏผลเมืองยินยอมพร้อมกันยก
 ขึ้นเป็นหัวหน้าอย่างเป็นพ่อปกครองครอบครองชาวเมืองนั้น จึง
 เรียกว่าพ่อเมือง ตำแหน่งที่เรียกว่าเจ้าเมืองนั้น ความหมาย
 ว่าผู้ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นเจ้าของประเทศตั้งแต่งตั้งไปอยู่บังคับบัญชา
 การต่างพระเนตรพระกรรณ คือเป็นผู้แทนพระเจ้าแผ่นดิน ผิดกัน
 กับพ่อเมืองโดยอธิบายดังนี้ พระร่วงเป็นพ่อเมืองละไว้ เพราะ

ฉันนั้นพระร่วงนั้นเป็นไทยชาวเมืองละโว้ ถ้าเป็นขอมคงจะตั้งเป็น
เจ้าเมือง

ตำนานเรื่องพระร่วงพ่อเมืองลพบุรีได้เป็นพระเจ้ากรุงสุโขทัยนี้
มีอยู่ในหนังสือพงศาวดารเหนือ เรื่องราวที่กล่าวเล่าโดยหลง
ป่าฎิหารเกินไป มีใจความดังนี้ว่า

นายคงเคราพ่อเมืองละโว้ ซึ่งเป็นนายกองช่วยน้ำ มีบุตรชาย
คน ๓ ชื่อ นายร่วง เมื่อ นายคงเคราตาย นายร่วงได้แทนที่ และ
นายร่วงนั้นมีธำมณีภาพวาดลึกลับ ว่าให้อะไรเป็นอย่างไรก็เป็น
ได้เช่นนั้น ครั้นถึงคราวส่งช่วยน้ำทเลชบศรไปพระนครหลวง
นายร่วงเห็นว่าตักน้ำใส่คุ่มขนไปลำบากนัก จึงให้เอาไม้สานชลอม
เอาไปคุ่มลงในทเลชบศร แล้วสั่งให้น้ำอยู่ในชลอมน้ำก็ไม่รั่วคา
ชลอมไปได้ นักคุ่มเจ้าพนักงานขอมตามมาเร่งช่วยน้ำเห็นดังนั้นจึง
ไม่สิ้นสงสัย นายร่วงจึงสั่งให้น้ำไหลออกมาเสียหมดชลอม
นักคุ่มก็ตกใจกลัวป่าฎิหารของนายร่วง รีบนำชลอมน้ำไปถวาย
พระเจ้าพันธุมนสูริย์วงศ์พระเจ้าแผ่นดินขอมณพระนครหลวง กราบ
ทูลให้ทราบว่าผู้มขุญเกิดชนทเมืองละโว้ พระเจ้าพันธุมนสูริย์วงศ์
ได้ทรงทราบดังนั้น ทรงพระดำริห์เกรงว่านายร่วงจะเป็นราชศัตรู
จึงให้ขอมไปจับนายร่วงมาถวาย ถ้าจะจับเป็นมาได้ก็ให้ฆ่าเสีย
ขอมนักมฤตธิ ไตรยรบสังแล้วก็ดำแทกรแผ่นดินมา จึงเรียกว่า
ขอมกำดิน นายร่วงได้ทราบข่าวว่าพระเจ้าพันธุมนสูริย์วงศ์จะให้จับตัว

(๕)

จึงหนีขึ้นไปขอเป็นภิกษุอยู่ที่เมืองเหนือ จึงเรียกว่าพระร่วง ไป
หาใคร่ขออยู่ที่วัดถ้ำเมืองสุโขทัย (ในหนังสือเจ้าทองกล่าวไว้ว่า
ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับท่านผู้รวบรวมพงศาวดารเหนือในข้อที่อธิบายว่า
ที่เรียกว่าพระร่วงนั้นเพราะไปขอ ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่า
น่าจะเรียกพระร่วงอยู่ก่อนแล้ว โดยเหตุที่คำว่าพระนี้ ในภาษาไทย
โบราณใช้เรียกผู้ที่มีบวชทั่วไป ภิกษุเป็นต้นบวชจึงเรียกว่าพระ
แต่พระเป็นคำเรียกยกย่องคุณที่สุดเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพอเมือง
ก็คงเรียกว่าพระอยู่แล้ว พระร่วงก็คงจะได้เรียกกันว่าพระร่วงมา
แต่ก่อนบวชแล้ว เปรียบอย่างชาวเชียงใหม่เรียกใครๆ ที่เขานับถือ
ว่าเจ้าทงนั้น ภิกษุก็เรียกว่าเจ้าทงนี่เป็นตัวอย่าง) วันหนึ่งพระร่วง
ลงมาหาควักอยู่ ขอมคำกินไปไผ่ขึ้นในลานวัด แลเห็นพระร่วง
ไม่รู้จัก จึงถามว่านายร่วงชาวละโว้ที่หนีขึ้นมาอยู่สุโขทัยนั้นอยู่ที่
ไหน พระร่วงจึงสั่งว่าคอยอยู่ที่นั่นเถิด จะไปบอกพระร่วงมาให้ คอย
อำนาจวาสนาของพระร่วง ขอมก็กลายเป็นหินเลยติดแผ่นหินอยู่
ที่ตรงนั้นจนตราขายเท่าทุกวันนี้ (ที่ในเมืองสุโขทัยทุกวันนี้ยังมีหิน
ก้อนใหญ่ก้อนหนึ่งเป็นหินเขียวจมอยู่ในแผ่นหินที่ลานวัดพระมหาธาตุ
ใครไปเที่ยวชมพวกชาวเมืองเขายังชี้ให้ดูได้ ว่านั่นและขอมคำกิน กิ่ง
ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงแล้วโดยละเอียดในหนังสือเรื่อง “เที่ยวเมือง
พระร่วง”) ในขณะนั้นพอพระเจ้ากรุงสุโขทัยสิ้นพระชนม์ลง ไม่มี
ผู้ใดจะสืบพระวงศ์ เมื่อกิตติศัพท์แพร่หลายว่าพระร่วงมีวาสนา

ได้สาขขอมให้กลายเป็นหินไปได้ คนทั้งหลายเห็นว่าเป็นผู้มี
บุญญาภาพ จึงพร้อมกันอัญเชิญให้ลาผนวชออกครองราชสมบัติ
ณกรุงสุโขทัย ถวายพระนามว่า พระเจ้าศรีจันทร์ราชาธิปไตย (ศรีอินทรา
ทิตย).

เรื่องตำนานที่กล่าวมาในหนังสือพงศาวดารเหนือครั้งนี้ ผู้อ่าน
ที่ไม่นมีความเชื่อถือในการประวิหารต่าง ๆ ได้อ่านแล้วก็เลยเหมา
เอาว่าเป็นนิทานแต่งขึ้นเล่าเล่นทั้งอื่น เหมือนเรื่องวงศ์ ๆ จักร ๆ
เหลวไหลไม่สมควรที่จะเอาใจใส่ต่อไป แต่ตามความเห็นของ
ข้าพเจ้าเองเห็นว่า จะว่าเป็นนิทานไปหมดก็เคียวไม่ได้ คงจะมี
เรื่องจริง แต่พวกเล่าต่อเติมเพิ่มความอัศจรรย์ต่าง ๆ ขึ้น ตาม
นิสัยของคนในชั้นหลัง ที่ชอบเล่าเรื่องอะไรให้วิเศษแปลกประหลาด
เป็นอุทานของเจ้านายที่ตนนับถือ ความจริงอันควรเชื่อได้ใน
เรื่องนั้นคือ พระร่วงนี้ได้เป็นทั้งพระเจ้าแผ่นดินและเป็นวีรบุรุษ
เป็นผู้มีสติปัญญาไหวพริบ เช่นการศึกภาชนะอย่างใหม่ขึ้นใช้ตก
น้ำ ที่เรียกว่าสลอมนั้น น่าจะมุ่งความแต่เพียงว่าเป็นภาชนะที่สาน
ด้วยไม้อย่างสลอม ไม่ใช่ขึ้นด้วยดินอย่างคุ่มหรือโอง และไม่ใช่
ใช้เป็นสลอมตาห่าง ๆ อย่างที่ใช้ใส่ผลไม้คงเป็นตาถี่ และมีชั้น
ขากายในรังคก้นน้ำได้ไม่รั่ว กล่าวโดยย่อ คือพระร่วงเป็นผู้คิดทำ
กละออมฤๅครุชน เป็นของที่คิดขึ้นใหม่จึงพากันตนเห็นเป็นผู้
วิเศษ ที่ว่าวาจาสิทธิ์นั้นก็น่าจะอธิบายได้ว่าพระร่วงเป็นผู้ที่พลเมือง

นิยมนับถือมาก จะมีขัญชาสั่งอะไรก็จะเป็นไปตามขัญชาทุกประการ
 จึงเป็นผู้ที่ควรพระเจ้าพินอมสวียวงศ์จะทรงวิตกว่าจะเป็นหัวหน้าไทย
 ที่เป็นข้าขอบขัณฑสีมาให้กำเรียบ และต้องให้คิดกำจัดเสีย ส่วน
 นายทหารที่ส่งมานั้น ก็คงจะเป็นผู้มึนเมา และทั้งจะให้ภินิหาร
 พระร่วงมากหนักจน จึงต้องกล่าวว่ามีอุทธรณ์เคสมาก ส่วนข้อที่ว่า
 กำคินมาจากเมืองขอมนั้น น่าจะมากเกินไป อันที่จริงคงจะยกเข้า
 มาตรงๆ ก่อน พระร่วงจึงได้ทราบเหตุและหลบไปบวชเสียที่สุโขทัย
 ถ้าขอมได้กำคินมาแต่พระนครหลวง ที่ไหนพระร่วงจะได้รู้ตัวและ
 หลบหนีไปได้ ฝ่ายนายทหารขอมเมื่อมาใกล้สระบัว ทราบว่าพระร่วง
 หนีไปแล้ว ครั้นว่าจะยกติดตามไปก็ไม่สะดวก ด้วยเหตุที่สุโขทัย
 เป็นราชอาณาจักรไทยอยู่ภายนอกขอบขัณฑสีมาของพระเจ้าพินอม
 สวียวงศ์มากก็คงจะ เกณฑ์มาแต่เพียงพอระยะไว้ซึ่ง เป็นเมืองเล็ก
 หากจะยกหมู่โงมเข้าไปในแดนสุโขทัยก็คงจะ เกิดมีเหตุต้องรบพุ่งกับ
 ชาวสุโขทัย ถ้าสิ่งไม่พอขอมจึงต้องหันลงใจอุบายเพื่อลางผลาญ
 พระร่วง คือปลอมแปลงตัวเป็นไทย และไปโดยอาการอันลึกลับ
 ырระหนึ่งว่าแทรกพนแผ่นดินไป จึงเรียกว่าขอมกำคิน แต่ครั้นไป
 ถึงสุโขทัยแล้ว ไปพบพระร่วงเป็นภิกษุอยู่ ไม่รู้จึงเข้าไปถาม
 ทาพระร่วง ฝ่ายพระร่วงคงจะเห็นผิดสิ่งเกตุ เพราะคนแต่งเป็นไทย
 แต่พูดสำเนียงแปร่งเป็นขอม จึงกล่าวประวิงไว้ แล้วไปตามโยม
 วิตออกมาจับตัวได้ แต่อย่างไร ๆ ก็ดีไม่มีที่สงสัยในข้อที่พระร่วง

นี้ได้เป็นหัวหน้าทำการสงครามรบพุ่งชิงไชย จนไทยได้เป็นอิศร
 ภาพพ้นจากอำนาจขอม ตั้งประเทศไทยเอาเมืองสุโขทัยเป็นราช
 ธานี มีกษัตริย์สืบพระวงศ์ทรงอาณาภาพแผ่อาณาเขตรยับงชนโคย
 ลำคัยมา เมื่อพิเคราะห์ดูตามหลักฐานในทางพงศาวดาร และจด
 หมายเหตุที่ไทยแล้ว น่าจะเชื่อว่าพระร่วงนี้ได้ประคิษฐานราชวงศ์
 ครองกรุงสุโขทัยก่อนกรุงเก่า และบรรดากษัตริย์ในราชวงศ์นี้
 คนทั้งหลายเขานามวงศ์มาเรียกว่าพระร่วงเจ้าทุก ๆ พระองค์ พระ
 ร่วงเจ้าองค์เป็นปฐม คือชนครอินทราทิตย์ที่ปรากฏพระนามใน
 จากฤคีสลาหลักอักษรไทยที่เมืองสุโขทัยนั้นเอง (ข้อที่ในพงศาวดาร
 เห็นออกกล่าววาทรงพระนามว่าพระเจ้าศรีจันทราธิบดีนั้น ก็ไม่คานกับ
 ความเห็นที่ชาวพเจ้าได้แสดงมา เพราะนามจันทราธิบดีน่าจะเป้นอัน
 เกี่ยวกัษจันทราทิตย์ อย่างเช่นพระนครินทราชา พระมหินทราธิราช
 นี้คือนามพระอินทราชานันเอง และอินทร์กษัตริ์ในโยธาณกาล
 มักใช้ควย ๆ กันอยู่ เช่นตำแหน่งหลวงอินทร์มนตรี ก็มีสร้อย
 ต่อว่าศรีจันทรกุมาร ทั้งขอเจ้ากรมพระสนมพลเรือนก็มีเป้นพยาน
 อยู่ว่าใช้ได้ทั้งอินทราทิตย์และจันทราทิตย์) ถ้าความจริงเป้นเช่นนั้น
 ไซ้ พระร่วงเจ้าองค์เป้นที่สองนั้น คือพระเจ้าปาลรัฐ หรือเรียกใน
 ภาษาไทยตามที่จากฤคีสลาว่า ขุนบาลเมือง (อันเป้นชื่อเดียวกันกับ
 งามเมือง ซึ่งมาใช้เป้นตำแหน่งขุนนางอยู่ในยุคยุบนั้น และพระร่วง
 เจ้าองค์ที่สามก็คือ ขุนรามกำแหงมหาราช ผู้ที่จากฤคีสลา

(๘)

ทกล้าวแล้วนัน และเป็นผู้สร้างพระแท่นมณีงส์ลายาท กับมีข้อ
ควรเห็นความต่อไปว่า พระเจ้าศรีอินทราทิตย์น ไทอภิเชกกับนาง
เสือง ซึ่งเป็นราชิกาของพระเจ้ากรุงสุโขทัยพระองค์ก่อน ด้วย
เหตุที่เป็นผู้สืบพระวงศ์ของพระเจ้ากรุงสุโขทัยองค์ก่อนประการ ๑
และเพราะเหตุที่ชาวเมืองสุโขทัยได้พร้อมกันถวายราชสมบัติด้วยอีก
ประการ ๑ พระเจ้าศรีอินทราทิตย์จึงได้ประดิษฐานราชวงศ์มั่นคง
ในพระนครสุโขทัยสืบมา.

เมื่อเหตุอันควรเชื่อมีอยู่ว่าพระร่วงนั้นมีในพงศาวดารเป็นแน่
แท้ (คือมีตัวจริง ๆ ไม่ใช่เป็นแต่ชื่อในเรื่องนิทานเท่านั้น) ถึงว่า
จะไม่มีพยานพอจะรู้เรื่องราวของพระร่วงไท่ทองแท้ ก็น่าคิดคาดค
ว่าเรื่องของพระร่วงทกล้าวไว้ในพงศาวดารเห็นอนัน ความจริงจะ
เป็นอย่างไรจึงลองคิดดู เห็นว่าเรื่องจริงจะเป็นดังที่ไต่ถามกันไว้ และ
แต่งเป็นบทกลอนดังต่อไปนี้.

๕ ขี้แจงความบางข้อ

ขทกลอนต่อไปนี้ ถ้าอ่านไปก็ดี ถ้าถ้าแม้ว่าจะได้ออกโรง
เล่นเป็นละครก็ดี ผู้อ่านขทกลอนจากผู้ละครก็จะพบข้อที่น่าสงสัย
ที่น่าท้วงอยู่ข้างบางแห่ง จึงขออธิบายชี้แจงแก่ผู้ที่ลวงนำไว้
ดังต่อไปนี้

๑ นามบุคคลในเรื่องนี้ ทมกล่าวนำในพงศาวดารเหนือ
มีแต่พระร่วง นักคุ้ม และพระเจ้าพนรณสุริยวงศ์ ส่วนนามตัวขอม
คำคินนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัด
ติวงศ์ ได้เป็นผู้ทรงขนานนามว่าพญาเคโไซชนก่อน เมื่อทรงแต่ง
ขทกลอนสำหรับร้องประกอบกับภาพยนตร์เรื่องขอมคำคิน ซึ่งสมเด็จพระ
พระบรมเชษฐาธิราชเจ้าฟ้ามหาจักรพรรดิ ได้ทรงจัดเล่นที่หอ
พระสมุดวชิรญาณ เมื่อปี ร.ศ. ๑๓๓ นั้น และขทกลอนนั้นก็ได้
ใช้ร้องกันมาเรื่อย ๆ จนกาลยคน ชื่นกันมากแล้ว ทั้งชื่อเคโไซนั้น
ก็เข้าที่อยู่ และใครจะเถียงว่าผิดก็ไม่มีหลักอะไรจะเถียง จึงคง
ใช้ชื่อเป็นเคโไซในเรื่องนี้ ส่วนนามบุคคลอื่น ๆ ข้าพเจ้าขนานชน
ตามเหมาะใจ เช่นนางแม่ให้ชื่อนางจันทร์ อันเป็นชื่อไทย ๆ แต่
ถ้าไม่ได้ชื่อเช่นนั้นจริง ๆ ก็ขออภัยโทษเถิด เพราะหาหลักฐาน
อันใดมิได้.

๒ คนไทยในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าเกณฑ์ให้ไว้ผสมสูง อย่างที่
เรียกกันตามภาษาลาวว่าผสมลาว เพราะข้าพเจ้าเชื่อแน่นอน โดยมิ

หลักฐานอยู่ที่ ไทยสมัยพระร่วงนั้นไว้ผมสูงเป็นแน่ คือรูปต่าง ๆ
 ที่ปรากฏในโบราณสถานเป็นพยานอยู่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าไทยจะได้
 ไว้ผมสูงกันลงมานาน แม้พวกกรุงเก่าก็น่าจะฟังมาตักผมเมื่อราว
 แผ่นดินพระมหาจักรพรรดิ ฤ็พระมหาธรรมราชา ถ้าจะให้เดาเหตุ
 ข้าพเจ้าก็จะใคร่เดาว่า คงเป็นเมื่อรบกับพม่าบ่อย ๆ ไทยจึงตัดผม
 เลียบเพื่อให้แลเห็นผิดกันได้โดยสนิท ส่วนชาวเชียงใหม่และเมือง
 ขนของเชียงใหม่เป็นพวกข้างพม่าจึงมีไว้ผมสูง ยังคงไว้ผมสูง
 มาจนราวแผ่นดินพระนารายณ์เจงกติก ๓ รอยจะเป็นเพราะชาวกรุงศรี
 ขอมอยากขับให้ตก ส่วนผู้หญิงไทยนั้น คงไว้ผมยาวต่อมาอีก
 จนแผ่นดินชนหลวงบรมโกศก็ยังไว้ผมยาว ดังปรากฏอยู่ในภาพ
 ใต้เรือ ซึ่งเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ (กุ้ง) ใ้ทบทรงพระนิพนธ์ มีความว่า
 “ก็ทอนงค์องค์เอวอร ฝมประข่าอำเอียมไร” คงนี้ การที่ผู้หญิง
 ชาวไทยได้ตัดผม ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเมื่อเสียดกรุง จึงตัดผมสั้น
 ให้คล้ายผู้ชาย เพื่จะได้ปลอมตัวเป็นผู้ชายได้ง่าย ๆ ในขณะเมื่อ
 หนีพม่า ส่วนพวกขอมนั้นได้ความตามรูปที่มีอยู่ที่นครธมว่า พวก
 ท้าวพญาไว้ผมยาวมุ่นเมาลี แต่ผู้น้อยตัดผมบนสั้นผมหลังประข่า

๓ คำว่าขันทใช้ ในเรื่องขอมคำคินนี้ ต้องเข้าใจว่าคือธนูญา
 นำไม้ ไม่ใช่ขันทขึงทวยคันทา ซึ่งเป็นของฟังระมชนใหม่ในแผ่นดิน
 พระไชยราชากรุงเก่าเท่านั้น ฮาวุธโคที่มีเครื่องส่งลูกศรฤ็ฤ็กระสุน
 ไปประหารได้ไกล ๆ ตามภาษาไทยเรียกว่าขันท เพราะฉะนั้นเมื่อเกิด

มีอาวชนชนิดที่เอาไฟหรือเทียนต่างไฟเป็นกำลัง ส่งกระแสไฟไปชำระหาแร่
 ชน จึงเรียกว่าชนไฟ เพื่อให้ทราบชนิดของชน เหมือนเรียก
 เรือที่เดินด้วยแรงไฟว่าเรือไฟ ทอดขยายนเพอของกันมิให้ผู้อ่าน
 ท้วงว่าข้าพเจ้าไปเกณฑ์ ให้คนโบราณใช้ของที่ยังมิได้มีเข้ามาในเมือง
 เราสมัยนั้น.

๕ คำที่ใช้พูดกับพระร่วงว่าพ่อเจ้า และกษัตริย์นั้นว่า
 แม่เจ้านั้น เคยวนในมณฑลพายัพเขาก็จึงพูดถึงเจ้าผู้ครองนครว่า
 พ่อเจ้า และนางชายาเรียกว่าแม่เจ้า เป็นพยานปรากฏอยู่ว่า
 คนไทยเก่าพูดเช่นนั้น ภาษาที่พวกไทยเหนือพูด ถ้าพิจารณาห
 ดเทียบกันหนังสือเก่า จะเห็นได้ว่าตรงกันอยู่โดยมาก ถ้อยคำ
 ล้วนวนที่เปลี่ยนแปลงไปมากก็แต่ในหมู่ชาวกรุงเท่านั้น.

คามทชแรงแจมาแล้ว ๕ ขอนี้ หวังใจว่าจะพอเป็นพยานให้
 เห็นได้แน่ว่า ข้าพเจ้าได้พยายามที่จะให้เรื่องราวเป็นไปโดยทาง
 ที่น่าจะเป็นจริงอย่างมากที่สุดที่จะเป็นไปได้ แต่ถ้าแม้มีข้อบก
 พร่องตฤณิตอยู่บ้างแห่งหนึ่งแห่งใด ก็ขอขงอย่าได้ถือโทษเลย.

กวีตศ

ไทย

พระร่วง, พ่อเมืองละโว้.

นางจันทน์, มารดาพระร่วง.

หลวงเมือง
หลวงวัง
หลวงนา } กรมการเมืองละโว้.

นายขลุ
นายมี } ทนายคนสนิทของพระร่วง.

นายมันขนิยาว, พรานป่า.

พระมหाराชครู, เมืองสุโขทัย.

อำมาตย์ที่ ๑
อำมาตย์ที่ ๒ } เมืองสุโขทัย.

นอกจากนมกรมการเมือง, ทนาย, พลเมือง, สาวใช้, ศิษย์วัด, ฯลฯ

ขอม

ท้าวพันขอม, เจ้ากรุงขอม.

พญามหาดไทย
พญากระลาโหม } อำมาตย์ขอม.

พญาเทโช, แม่ทัพขอม.

๒
นักคุ้ม }
นักแก้ว } นายทหารขอม.
นักสุวรรณ }

๑
ทหารขอมที่ ๑

๒
ทหารขอมที่ ๒

นอกจากนี้ ^{๕๔}ยังมีขุนนางที่ ^{๕๕}เฝ้าในพระโรง, และไพร่พล.

พระร่วง

เบญจกิติ

ฉาก: หอนั่งในคุ้มของพระร่วง, ที่เมืองละโว้.
เป็นเรือนฝากระดานอย่างโบราณ; เครื่องตกแต่ง
มีเตียง, ซึ่งมีเครื่องปูลาดและหมอน, มีขันน้ำ,
กระโถน, พานหมาก, ฯลฯ

พระร่วง.

ตัวเรานควรที่จะสำราญ
เบิกบานในจิตห้าน้อยไม่,
เป็นพ่อเมืองเลื่องชอภาไกล,
ครองไทยละโว้ธานี.
ตั้งแต่บิดาสิ้นชวาทม์,
เป็นทายาทครอบครองบุรีศรี,
โดยความนิยมยินดี
ในทีดวงจิตนรากร.
แต่ว่าอนิจจาไร้สนุก,
เป็นทุกข์เฝ้าทอฤทัยถอน;
สงสารประชาราษฎร
ล้วนเคอครอนเหลือล้นคณนา.
กลัวว่าพิชพรรณธัญญาหาร
แสนก้นการ, แท้งแล้งเข่นหนักหนา;

มีหน้าข้ากรรมมันพญูเ็นมา

จวบเวลาช่วยน้ำ, นำข้าใจ.

อนิจจา ! เป็นข้าเจ้ากรุงขอม,

ต้องยินยอมสารพัดขัตติมิได้;

อกเอ๋ยอกกู, คุกกระไร,

เกิดเป็นไทยต้องเป็นทาส, อนาถนัก !

จำต้องยอมให้ขอมจิกหัวใช้;

ยิ่งคิกไปฟมฟกอกแตกหัก.

ทำไฉนจะไต่พนงอมมอยักษ์,

ให้ชนขอประทักษ์ไต่สักรา?

ทำไฉนชาวไทยจักไต่รอด,

ปลดอกจากอำนาจยักษ์?

(หลวงเมืองออกมาและยกมือไหว้.)

อ้อหลวงเมือง, มีเรื่องมาเจรจา,

หรือมาทวยเหตุผลขลุบใด?

หลวงเมือง ขคนนุกคุมคุมขอม

พริ้งพร้อมไพร่หลวงน้อยใหญ่,

มาถึงธานีแล้วไซ้.

พระร่วง คเภาเถิกข้างครระโรนายเรา!

จวบเภาะมาเกณชกนเวลาน,

ยามชาวบุรีแทยอกเจ้า.

(องค์ ๑.)

พระร่วง

๕

หลวงเมือง

แต่จริงก็ประจบเวลาเขา,
ตั้งข้าเจ้าไต่กรายเวียนมา.
ขบ เป็นนัยกำหนดสิ่ง

ส่วยน้ำสรวงของจอมเกศา;
เมื่อยามถึงกำหนดเวลา,
แต่ก่อนนามิเคยจะร้องขอ.

พระร่วง

เราทราบก็ ครึ่งนเราเองสั่ง
ให้ร้องไว้วกว่าจะมาขอ,
เพราะข้าพเจ้าสาละมไม่พอ,
พวกเราหนอฮึดคักแสนฮึดใจ.

แม้จะเกณฑ์กันให้ ไปส่งน้ำ

ก็จะข้าล่ายากยากใหญ่;

จะใช้ให้เกินตงผ้าพงไพร

ก็เหมือนใช้ ให้ ไปตายวายชีวา,

เหมือนแสวงให้ชนนิกเรเคือกร้อนใหญ่,

จริงหรือไม่หลวงเมือง ?

หลวงเมือง

จริงเจ้าข้า;

แต่เมื่อก่อนคราวใดลงไปข้า,

แม้จะล่านิตหน้อยคอยเร่งรัก.

ฝ่ายเราอันอ่อนหย่อนฤทธิ,
ถึงของจิตจนใจไม่กล้าขก.

พระร่วง

เราจะลองพุกาสาระพัต
เพื่อลองผ่อนผลเขาสักที.

ท่านจงเตรียมมสำหรับคยค่อน
ไว้ตอกรับพวกเขาให้เต็มที.

หลวงเมือง

ไต่เตรียมไว้พร้อมสรรพ, สำรับมี
ของดี ๆ หวานคาวข้าวปลา.

พระร่วง

ถ้าเช่นนั้นไปพลัน, ไปเชอเชิญ
เส้นขอมให้เต็มขนเคหา,
ส่วนพวกบริวารที่ตามมา,
จงเลี้ยงหน้าเคหาอย่าขาด.

หลวงเมือง

ข้าจะจัดเสิร์ฟสรรพตอกรับเขา
ผู้เป็นแขกของเราอย่างเต็มที;
ขอพ่อเจ้าบุญโคตรกโศกคต
จงผัดผอนเส้นไต่สุมใจ ! (ไหว้แล้วเข้าโรง)

พระร่วง

เคชะกุศลปางก่อน,
ขอให้กูวิ่งวอนสำเร็จไต่;
ถ้าแม้เขาไม่ยอมประนอมใจ
ขอจงเทพไทให้ขุญญา !

(นักคุ้มออก; พระร่วงลุกไปต้อนรับ.)

ขอต้อนรับเสด็จผู้มศักดิ์

มายังสำนักเรือน้ำ! (พานักคุ้มไปนั่งเตียง)

เฮ้ย, ทนายไว ๆ, ใครอยู่หว่า?

(ทนายคน ๑ ออกมาไหว้)

อย่าให้ข้าจงรียกสำหรับ

มาไว ๆ จะไต่เลี้ยงท่านข้าหลวง,

และเลี้ยงยวงไพร่พลพร้อมสรรพ;

อย่าให้ยกพระองค์การรองรับ,

ทั้งข้าทั้งกษัตริ์ให้พอ. (ทนายไหว้แล้วเข้าโรง)

นักคุ้ม

ขอใจ, ท่านนมัสณา,

ข้าขอบนักหนา, ข้าจงขอ

อย่าให้เลี้ยงพวกข้า, มีมาพอ

ทั้งข้าปลา, ข้าขออย่าเลี้ยงดู;

เพราะทราบว่าพืชพรรณธัญญาหาร

ในเมืองท่านอัครตชคชของอยู่,

ไม่ควรเปลืองสะเบียงเลี้ยงดู;

เพราะพวกข้าจะอยู่อีกหลายวาร,

ก็จะเปลืองข้าปลา.

พระร่วง

ข้าขอโทษ;

ขอท่านอย่า โกรธเลยนะท่าน;
 เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ,
 ไครมา^๕ถึงเรือนชาน^๕คอง^๕คอง^๕นรีย
 อย่างเสียด^๕คิ, ตามมี^๕และตามเกิด,
 ให้เพลินเพลิดกายากว่าจะกลับ.—
 เฮ้ย, ทนายไว ๆ, ไหนสำหรับ ?
 ยังตกแต่งไม่สรรพฤๅฉันใด ?

[ทนายหลายคนยกสำรับออกมาตั้ง]

ขอเชิญท่านนายทหารผู้มียศ
 งามรสทั้งหมู^๕เป็ดไก่,
 กินเกิดเสนา, อย่าเกรงใจ,
 ขอให้ อิ่มหน้าแลสำราญ.

นักคุ่ม

ท่านนี้ใจดีเป็นที่สด,
 สสมควรเป็นขत्री^๕คา^๕ท่าน;
 ถ้า^๕แม่^๕ได้^๕ไป^๕เฝ้า^๕พระ^๕ภู^๕บาล
 คงไปรคปรานมากแท้, ข้า^๕แน่^๕ใจ.
 เหตุ^๕ไฉน^๕ท่าน^๕ไซ^๕ร์^๕ไม่^๕ไป^๕เฝ้า^๕
 พระ^๕ผ่าน^๕เฝ้า^๕ ?

(องค์ ค.)

พระร่วง

๘

พระร่วง

ยังไปหาได้ไม่;

เพราะละไว้ลำบากยากใจ,

ทำนาไม่ได้เพียงพอ.

ข้าอยากขอให้กรุณา,

จงเมตตาพึ่งค่าข้าขอ;

อันช่วยน้ำไข้วรงได้ร้อ

ไว้ต่อเวลาข้าวปลาคี.

ในขันธ์แม่ ให้ไปส่งน้ำ,

จะชอกช้าทุกคนขยับ;

ขอท่านนักคุ้มเส็น

จงมีน้ำจิตคิดเมตตา.

ขอจงให้ร้อ—

นักคุ้ม

อ้อ ! พ่อเจ้า,

ตัวเราเห็นอกท่านคอกหนา;

ส่วนตัวเรานั้นไข้วใจกรุณา,

แต่หากเกรงอาณาพระทรงยศ.

ช่วยน้ำเคยส่งตรงต่อขย,

เพื่อพระราชพิธีตามกำหนด;

การส่งน้ำไข้ว ไม่เคยงก,

จะละลคนั้นไซ้รไม้ควรการ.
 ภูวณั้ยจะทรงพระพิโรธ,
 คงเป็นโทษแน่แท้.

พระร่วง

นี่แน่ท่าน;

อัครคตขกสนพันประมาณ,
 ข้าคคสงสารประชาชน.
 ถ้าแม่ท่านมีไมตรีฉนท,
 จงช่วยฉันอ่อนค้วย, ช่วยสักหน;
 ชาวละไว้ล้ายากยากคน
 ถ้วนท้วทุกคนเคือคร์อื่น.
 ถ้าแม่ท่านจะเอาน้ำให้ไว้,
 จงมีใจกรุณาแก่ข้าก่อน;
 ช่วยขนน้ำสู่พระนคร,
 อย่าให้คองเคือคร์อื่นถึงชาวไทย.
 ไพร่พลโยธิต่านมีมา;
 จงไปรคช่วยกรุณา.

นักคุ่ม

หาได้ไม้!

อันเราจะรับเอาน้ำไป,
 ทุระกระไรไม้เข้าที.
 แต่ก่อนไซ้รชาวไทยเคยไปส่ง

น้ำสรองจนถึงทักกรุงศรี;
ไพร่ขอมชนไปไม่เคยมี.
ถ้าให้ คัควรไทยไปอย่างเคย.

พระร่วง

อนิจจา ! กรุณาหน่อยไม่ได้;
ไม่เห็นใจไทยบ้างฤาท่านเอ๋ย ?
ยามท่านมาใช้ว่าเราละเลย;
เลี้ยงดูให้สเบยถ้วนทุกคน.
ชาวละโว้แค้นแค้นแสนลำบาก,
แสนยากอึดคึดขี้ขสน,
ต้องทำมาหากินสิ้นทุกคน,
หาไม่เป่นขย่น, แสนจนใจ.

นักคัม

จงเชอเถิด, พ่อเมือง, อย่าเคืองข้า;
มิใช่ที่ไม่ส่งสารท่านเมื่อไหร่.
แต่ในส่วนราชการงานเมืองไซ้
จะผ่อนผันไม่ได้ด้วยฉันทา.
รับไซ้เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน
จะผันผินผิดไซ้ ได้ฤว่า ?

พระร่วง

เราก็คือยังยำเียงเกรงอาณา.
มิใช่ว่าอยากขัดท่านเมื่อไร ?
อันน้ำทเลชยุศร,

จะเกณฑ์พวกนราทรตักให้;
 ขอเพียงให้ท่านรีบไป,
 เพื่อมิให้ชาวละโว้ยากเย็น.
 เวลานั้นโคกระบือถูกพร่อง,
 เกวียนทั้งปวงจะต้องใช้คนเข็น
 ไปถึงนครหลวง, ปวงลำเค็ญ,
 แสนลำยากยากเย็นจงเห็นใจ.
 ส่วนท่านและทหารชาวขอม
 ย่อมจะต้องกลับไปกรุงใหญ่,
 ช่วยรีบขนน้ำส่วยค่วยเป็นไร ?
 ยอมไม่ได้ ! จะเสียประเพณี.
 ถึงลำยากยากแค้นแสนก้นการ,
 ชาวเมืองท่านเคยส่งจนถึงที่
 นครธมบรมธานี,
 ครึ่งนี้ควรจะไปเช่นเพรง.
 จะผ่อนผันนั้นผิดประเพณี
 อันเคยมี.

นักคัม

พระร่วง

อนิรจา ! ช่างข่มเหง !

พวกเราหย่อนกำลังนักรบเอง,
 จึงต้องจำยำเกรงท่านผู้ นาย.

แต่ถ้าแม่กรุณาปราณี,
 คุณท่านจะมีไม่วีหાય;
 ไพโรพชาไทยไซ้เขียนตาย,
 จะเป็นเครื่องทำลายความจงรัก.

แม่แสดคงเมตตา, ซ้ำแผ่นกิน
 คงไม่สนภักดีทรวงศักดิ์;
 ไตรมเย็นเป็นทพงพานัก,
 แจงประจักษ์ทั่วแคว้นแดนไทย.

ชาวละโว้แค้นแค้นแสนอึดคึด,
 จะแสวงขัตติยญาหากหาไม่;
 ไม่สามารถทิ้งไรรักษาไป.

ขอเสด็จไต่กรุณา.

นกว่าเลี้ยงข้าเขาไว้ไว้

เต็มกำลังต่อไปในเบื้องหน้า.

นักคุ่ม

ตัวเราก็มเมตตา,

ทั้งวาจาท่านคอยก็ชอยกล.

จะกกดข่มเหงคะเนงร้าย,

เครื่องทำลายภักดีไม่มีผล;

พวกท่านก็คน, เราก็คคน,

เมื่อยามจนก็ต้องคิดจิตปราณี.

แต่ชัฏราวาริตสังเต็ม
 ยี่สิบเล่มเกวียนใหญ่จึงไ้ท;
 ทั่วเราเข้ามาในครานี้,
 เกวียนมีมาสิบเล่มด้วยกัน.
 ไฉนจะสามารถบรรทุกหมด
 ตามกำหนดชัฏราที่เคยนัน ?
 ใจเราส่งสารพวกท่านครัน,
 แต่สัดที่จะผันผ่อนตามใจ.
 (พูดรำพึง) นึก ๆ ก็ดูจะเห็นทว่า
 เขาเปรียบเสนาผู้ไนไ้,
 ถ้าสำเร็จเสร็จสมอย่างใจ,
 เขาไ้จะจะต้องยอมตาม.
 จำจะชักซ้อมเขาเอาสัญญา;
 จะลองมีวาจาไ้ถาม.
 (พูดกับนักคุม) ถ้าแม้ว่าฝ่ายเราพยายาม
 บรรทุกน้ำไ้ตามชัฏราไป,
 บรรจุลงเกวียนสิบเล่ม
 พอเต็ม, ไม่เกินกว่านั้นไ้,
 ทั่วท่านจะรับขนไป
 ฤว่าอย่างไร ? จึงตอบมา.

พระร่วง

(องค์กร)

พระร่วง

๑๕

นักคัม

(พุครำพึง) เอะ ! จะมีอุบายขยายใจ

รอดอย่างไร ? ไม่เห็นเลยสักท่า.

พ่อเมืองข้างบ้านรธา;

ต้องหาทางลัดคคคค.

อันจะบรรทุกน้ำเต็ม

สียเล่มที่เราเอามา,

จะพอเท่าเต็มไซ้เห็นไม่มี;

ขอคดีเปล่า ๆ ไม่เข้าการ.

(พุคกับพระร่วง) เอาเถิด ! แม้ทำได้เช่นว่า,

เราจะขนธราไปแทนท่าน.

ท่านจงเร่งรัดจัดการ,

จะได้พาทวยหาญกลับเวียงไชย.

พระร่วง

ถ้าเราทำได้จริงตั้งยุบล,

จะรับขนแน่ๆ ?

นักคัม

อย่าสงสัย,

เป็นรับขนแท้ ๆ !

พระร่วง

แน่ๆ ไหว ?

นักคัม

เราไซ้เส้นของภูบาล

ผู้ชนขอม, จะยอมเสียวะ

เป็นไม่มีโดยแท้.

พระร่วง

แน่นะท่าน?

นักคุ่ม

เป็นแน่นา, อย่าช้าอย่าเนิ่นนาน,

ท่านจงเร่งจัดการตามวาจา.

ส่วนตัวท่านเองไซ้, ให้ระงับ,

อย่าอวดดีแต่ปากนะท่านหนา.

พระร่วง

เราเป็นไทยไม่ว่างสิ่งสัก

ท่านอย่าได้แค้นงแกล้งใจ.

เราจะขอปลุกษาว่าชาน

กับพวกกรมการน้อยใหญ่.

นักคุ่ม

ถ้าเช่นนั้นข้าขอลาไป

เยี่ยมพวกนายไพร่คู่สัทธิ. (เข้าโรง)พระร่วง

เฮ้ยทนาย, ไวๆ, ใครอยู่นอก ?

(ทนายคน ๑ ออกมา)

จงไปบอกหลวงเมืองเข้ามานี้,

พร้อมด้วยกรมการตัวดี ๆ.

บอกมายังนี้อย่าวิธ. (ทนายเข้าโรง.)

ข้าเทพะศุวารักษ์

ผู้ทรงฤทธิสิทธิ์ศักดิ์, ข้าขอ

ให้ช่วยอวยพรสุนทรพ

ได้มีช่องยกขอเกียรติไทย!

[หลวงเมือง, หลวงนา, และกรมการอื่น ๆ
ออกมา, ใหว้พระร่วงแล้ว, นั่งเป็นระเบียบตามที.]

ดูรากกรมการทั้งหลาย,
เราจะขอขยายข่าวให้;
เราพุดจากขัณฑ์ทหารขอมไซร์,
ไต่ตกลงยอมสัตตัญญากัน,
ว่าถ้าแม่ ผายเราสามารถ
อาจจักตักน้ำขมิ้น,
บรรทุกเกวียนสิบเล่มเต็มพลัน
เขานั้นจะรีบชนไป.

หลวงเมือง เอะ ! สิบเล่มเท่านั้นฤาพ่อเจ้า?
เราเคยส่งยี่สิบเกวียนใหญ่;
ถ้าส่งเพียงสิบเล่มเท่านั้นไซร์,
จะมียกพร่องไป—

พระร่วง ไม่เช่นนั้น.
เราสัตตัญญาจะส่งน้ำเท่า
อย่างเก่าเช่นเคยเป็นแม่นมั่น

หลวงเมือง จะส่งอย่างไรได้?

หลวงนา

อย่างไรกัน?

ถ้าเช่นนั้นข้าตถึงหนึ่งเช่นแท้.

หลวงเมือง

เขาจะยอมฤเจ้าชา?

พระร่วง

หามีได้.

ต้องจักไปเท่าเดิมนี้เป็นแน่.

หลวงนา.

ข้าเจ้าไม่เข้าใจเป็นแน่แท้

ว่าพ่อเจ้าจะแกฉนี้ใด.

พระร่วง

เราไ้ล้นวาจาว่าจะส่ง

นำสร่งเท่าเดิมให้จงได้,

แต่บรรทุกเพียงสับเล่มไป.

หลวงเมือง

อันว่าคุ้มแต่ละบายก็หนักนัก.

จะบรรทุกสลับชัยซ้อน

ถูกสที่อันคงแตกคงหัก.

จะบรรทุกอย่างไรสงสัยนัก,

ขอพ่อเจ้าทรงคักคยอกอุบาย.

พระร่วง

เราไ้ไ้การีหัตริตรอง,

เห็นช่องว่ามีที่สมหมาย;

เราจะแถลงแจ้งอุบาย,

ขอแต่ท่านทั้งหลายช่วยเค็มใจ.

(องค์ ๑.)

พระร่วง

๑๘

หลวงเมือง พ่อเจ้าอย่าได้มีวิตก,
อันชีวิตยอมยกถวายได้
ทั่วทุกคน.

หลวงนา ต่างคนแสนเต็มใจ
จะบรรลยเพอรภักดิ์:

กรมการ จึ่งเจ้าข้า!

หลวงเมือง ขออย่าได้กินแทนง,
อย่าเคลือบแคลงจะช่วยจนเต็มที.

พระร่วง เราชอบใจนักหนาในครานี้.

หลวงเมือง อุบายอย่างไรมิไปรคปรธาน.

พระร่วง ท่านจงแบ่งชั้นเป็นหมู่เหล่า,
พากันเข้าป่าไม้ไพศาล;
ตัดไม้ ไม้มาให้พอแรงการ,
แล้วจักสารพร่างอย่างชุลอม;
แต่ศาลท่วงทเหมื่อนกระจาก,
รูปขนาดกระบุงใบย่อม,
เอาชันยาภายในไว้ให้พร้อม,
ใช้กระอมนตักวาร.
ภาชนะเช่นนี้ที่จะเขา,
คงจะเอาบรรทุกไคเต็มที;

แม่ ฝ่ายเราทำได้ตั้งวาน,
เส้นก็จะต้องขมไป.

หลวงเมือง จริงแล้วหนอ, พ่อเจ้า, ซอขกสละ;
ถ้าแม่ทำภาชนะเช่นนั้นได้,
ถึงจะบรรทุกซอขกนไชร
ก็จะไม่แตกร้าวกลางมรรคา.

หลวงนา ช่างกระไร, ฉลาดแหลมหลัก !

กรมการ เป็นบุญเรานักทั่วหน้า !

หลวงเมือง พ่อเจ้าทรงสถิตยัญญา.

พวกข้าจะพนัราคาญ.

หลวงนา จะไต่เบ็รียบขอมเกาะกะ !

กรมการ จะไต่ชนะ !

พระร่วง อ๊ะ ! พวกท่าน

อย่าเพ้อคืบภัก่อนการ,

จงจัดแจงแบ่งงานกันฉับไว. (ต่างคนต่างเข้าโรง)

องก์ที่ ๒

ตอนที่ ๑

ฉาก: ริมฝั่งทะเลชুবศร. มีแคร่อัน ๑ สำหรับ
ตั้งเครื่องสังเวชเทวดา; มีเสื่อลาดบนแคร่เสร็จแล้ว.

(เมื่อเบ็ดม่าน, นายมีกำลังกำกับไพร่ให้จัดที่แคร่)

มี เฮ้ย ! ไว ๆ เข้าเถิดพวกเราทั้งหลาย, ประเดี๋ยวเจ้านาย
ก็จะเสด็จมา; อย่าชักช้า, ไปเสื่อเข้าสิ.

ไพร่คน ๑ ไปแล้ว.

มี นี่นายบุญยังไม่มา ๆ ?

ไพร่ มาโน่นแล้ว.

มี เห็นข้าราวกับเป็นขุนนางผู้ใหญ่ ! (ตะโกน) บุญ !
ไว ๆ, จวนเวลาแล้ว.

(นายบุญออก, นำไพร่ผู้ยกหัวหมุ, เบ็ด, ไม้,
และบายศรี.)

บุญ อย่าช้า, วางของลงตามที. (พุดพลาถทางชี้ให้
วางของ) บายศรีตั้งตรงกลาง.— ช้างโน่นสิ, อ้าย
ถ้อย !— เขยอไปข้างขวาอีกหน่อย— เออ ! คีละ ! หัว
หมุตรงนั้น— นั่นแหละ ! เบ็ดไม้เคียงบายศรี.— ราวชูป

เทียบวางตรงหน้าชายศรี.— ก็ละ, พวกสุไปนั่งพักเสีย
ก่อนเถอะ.

ม

นี่แน่พ่อขุญทำไมจึงมาล่านัก; จนจวนเวลาแล้ว.

ขุญ

พวกผู้หญิงเขาเย็บบายศรีพวงจะแล้ว; ญไปเร่งเร้าเขาก็
ทำให้.

ม

สู้อย่างไร, หญิงจึงพอใจท่านัก; จนชั้นเมียของตนก็
ไม่เว้นคำตน.

ขุญ

สูอย่าเข้าเสียให้ยากเลย; วันนี้ไม่โกรธใคร, เพราะก
ปลมใจเต็มประกาศ, ที่เห็นพ่อเจ้าหน้าตาท่านชั้นมน;
ตงแต่ตนก็ยมแฉ่งราวกับแสงอรุณ.

ม

จริงอยู่เมื่อเจ้าขุนมูลนายท่านสบายใจ, เราผู้เป็นไพร่
ก็พลอยสบาย.

ขุญ

ช้านานมาแล้วไม่ได้เห็นพ่อเจ้าเข็กขานปรนเวลานั้น. ท่าน
กำชัยสั่งว่าการพิธีให้จกเต็มทีเช่นแต่ก่อนกาล; หมู
เย็บไก่ สุรายาน, ท่านกำชัยว่าอย่าให้ขาดแคลน.
เวลานี้ฤกษ์แรมนคนเต็มประกาศ, ญต้องเที่ยววิ่งหาเสีย
เจียนจะตาย.

ม

จริงสิ! พวกขอมผู้เป็นนายมานั่งกินนอนกิน, จนหมูเย็บ
ไก่แทบจะหมดสิ้นเมืองละโว้. มันกินอะไร—

บุญ

ราวกับผีทะเล ! ไม่ว่าจะอะไรกินไ้ทั้งเพ, ส่งเข้าไปให้ก็ไม่
เหลือเหลือ, เลี้ยงเท่าไรมันก็ไม่พอ, ขอเติมอีกรำไป.
ครั้นจะไม่จัดหาให้, มันขออยาก, ก็ละลากเอาลูกเต้า
ของเราไปหักคอกินเสียเท่านั้น, เพราะมันคล้ายอสุระ
ยักษ์มากกว่าคนเรา !

มี

เออ ก็เครื่องสังเวยเหล่านี้เอามาบอกได้ยังไงไร, โฉน
ทหารขอมไม่ยอมแย่งเสียดกลางทาง.

บุญ

(หัวเราะ) กูต้องใช้อุบายอำพรางหลอกมัน,
ว่าของเหล่านี้ก็จะเอาไปให้นักคุ้ม; พวกทหารขอม
ทุกคุ้มรวมกำลังจะขอเครื่องสังเวยก็เลยต่างคนต่าง
หลีกเลียงไป.

มี

เจ้าประสงค์ขอให้พ่อเจ้าไทยได้สัมความปราถนา, จะได้
รอดพ้นจากอ้ายพวกยักษ์ไปที่หนึ่ง.

บุญ

สู่อ่าพุดองให้มากไป! กูเข้าใจว่ามีพวกอ้ายขอม
ปลอมตัวตามกูมา; แต่ว่าไม่เป็นไร, ในที่นั้นมันทำไม
เราไม่ได้ออก, เป็นแต่จะเก็ยความไปบอกอ้ายตัวนาย,
ก็อาจจะให้ร้ายแก่ตัวเรา.

มี

บุญ

ว่าแต่ชลอมของพ่อเจ้านั้นจะเป็นอันใส่น้ำไม่รั่วฉาฉนใด?
กูเข้าใจว่าคงใส่อยู, ดูเขาเอาชันยาแน่นหนาคิไม่มีรู
รั่วไหล. นก ๆ ก็น่าปลากใจที่มีใครเคยคิดทำ

ของเขื่อนนั้นขึ้นได้, เคยใช้ก็แต่กระโลกกระลาสำหรับ
ตักน้ำน้อย ๆ, หรือถ้าจะเก็บน้ำไว้ใช้สอยก็ใส่ตุ้มและ
โอ่งดินเผา. แต่ชลอมของพ่อเจ้าทั้งเขาทั้งภูน้ำ.

ม

เมื่อท่านพวกขอมมันว่ากระไร ?

บุญ

มันมีใครจะไต่เห็นไต่หน เพราะพวกเรต่างคนต่าง
แย่งรัยเขาไปลอบทำในเรือนในสวน.

ม

แต่ถึงพวกอำมาตย์จะเห็นก็คงไม่รู้ว่าเป็นของอะไร.

บุญ

จริงอยู่, เพราะเป็นของใหม่ไม่เคยมีมาแต่ก่อนเก่า.

ม

นั่นแน่พ่อเจ้าท่านมาแล้วละ, ประเดี๋ยวคงจะไต่ตุ้มกัน.

(หลวงวังออก.)

หลวงวัง

พ่อเจ้าจะถึงหมยคน;

การพิชิตเตรียมเสร็จฤๅไหน ?

บุญ

ไต่เตรียมเสร็จพร้อมพร้อมทั้งตั้งไว้,

ไม่บอกพร้อมสิ่งใด.

หลวงวัง

รีบขรรค์ !

(พระร่วงออก, พร้อมด้วยหลวงเมืองและ
กรมการอื่น ๆ, กับมีพลเมืองห้าบกระอ้อมที่ทำใหม่
ตามมาด้วย.)

พระร่วง

วันนวันคเป็นศวัน,

พระสุริย์นเรืองรองส่องศรี;

ประกอยฤกษ์งามยามดี,
เห็นที่จะสมจินดา.

คุก่อนกรรมการน้อยใหญ่,
อีกทวยไทยละไว้ทั่วหน้า,

จงพร้อมกันย้ายวงเทวา

ขออานภาพช่วยทวยไมตรี.

หลวงเมอง

เหล่าข้าภักดีมีจิตพร้อม,

นอบน้อมเทวาทุกกราดี;

ขอให้ช่วยอวยชัยในวันนี้,

เพื่อกิจพิธีเสร็จทวยปล้น.

(พระร่วงขึ้นนั่งบนแคร่และจุดธูปเทียน,
และผู้อื่นก็นั่งประนมมือ)

พระร่วง

ข้าขอเคารพนบไหว้

พระไตรยสรณะยึดมั่น,

สามรัตนะคุณอนันต์

จงช่วยคุ้มกันสรรพะภัย.

อนึ่งไหว้เทवासุราฤทธิ,

สิ่งสถิตวิมานน้อยใหญ่;

พระจักรมฤตติภกรียงไกร,

ปรเมศวร์เป็นใหญ่และพรหมา;
 เสือเมืองทรงเมืองเรือกัก,
 หลกเมืองอารักษ์เมืองชา;
 อิกท้าวจักโลกะปาลา
 ผู้รักษาสทศฤทธิระชัญ.
 ตูขามุ่งจิตคิดให้
 ทวยไทยเป็นสุขสโมสรร,
 เป็นไทยไต้สมนามะกร,
 พันรอน, พันปวงอันตราย
 ตูขามมีความคิด,
 ขอให้สัมฤทธิ์สมหมาย;
 ขอเทพศักดิ์สถฤทธิชขาย
 ให้ชาติทั้งหลายสมคิด.
 ยามเขาชลอมเหล่ เน
 รั้งตักวาริงอยู่ติด,
 อยารั่วไหลไปแม่น้ำตักนิก;
 เทพช่วยประสิทธิ์สมประสงค์.

(พิณพาทย์บรรเลงเพลงสาธุการ; พวก
 กรรมกรกำกับให้ไพร่ตักน้ำ.)

หลวงเมือง เป็นอย่างไร ?

(องค์กร ๒. ค. ๑)

พระร่วง

๒๗

หลวงนา

ใช้ไต่คดีทั้งหมด,

น้ำไม่รั่วจนสักหยก !

หลวงวัง

เต็มทั้งสอง !

นายบุญ

ชลอมตักน้ำได้ !

นายมี

เยยมทั้งกอง !

หลวงเมือง

พวกเราทั้งสองควรวินดี !

นายเราท่านมีบุญมาก,
กล่าวอะไรสมปากอย่างเต็มที.

หลวงวัง

เราควรรนนิยมชมขารมี !

หลวงนา

ขักนี้จงให้ !

พลเมือง

ชโย, ชัย!

พระร่วง

ดูราประชาชาวละโว้,
บุญมากอะไรหาน้อยไม่;
กุศลน่เกษมเปรมใจ
เห็นชาวไทยบุญมีโชคดีครั้น.
ทหารขอมต้องยอมตามกู,
จนน้ำล้นเวศน์เขตชอง;
ได้ล้นวากามาเช่นนั้น,
ถ้าแม่น้ำโขงก้นก็ตองอาย.

หลวงเมือง ถ้ามียอมต้องพร้อมกันยังคืบ !
หลวงวัง ต้องเอาขบเอาขบหนีหาย !
หลวงนา มันยังอาจประมาณเจ้านาย,
 แม่เสียสัจย์ต้องวายชีวน !
พระร่วง มาเด็กอย่าช้า, พากันไป
 ที่ในขุขมิขมน;
 แม่ขอมมียอมตามคำมัน,
 ก็จะได้เห็นกันในวันนี้ ! (พากันให้ร้องเข้าโรง.)

ตอนที่ ๒

ฉาก; ลานหน้าคุ้มพระร่วง, เมืองละโว้.
 (เสียงชาวละโว้ให้มาไกล ๆ; นักคุ้มออก)

นักคุ้ม

เอะ ! นวนั้นเป็นไหน
 ชาวไทยส่งเสียงองมี?
 สังเกตกิริยาท่าที
 หมุ่นตุกระหึ่มกันอย่างไร.
 เฮ้ย, ไพร !

(ทหารขอมคน ๑ ออกมา)

รีบไปตุนักแก้ว,

๒๑/๐๓/๒๕๖๕ เขากลับมาแล้วดูไหน ? (ทหารข้างโรง.)

(องก์ ๒. ค. ๒)

พระร่วง

ชาวละโว้ถูกระหึ่มอยู่ไซ้,
น่าจะมีอะไรเป็นมั่นคง.

(นักแก้วออกมา.)

นักแก้ว

ข้าพึ่งกลับมา.

นักคุ้ม

เฮอ, ว่าอะไร?

นักแก้ว

ข้าได้สืบความตามประสงค์,
ปลอมแปลงตนไปกังใจจง,
คงได้ความมาอย่างน่ารู้.

นักคุ้ม

เฮอ, จงเล่าเรื่อง.

นักแก้ว

พ่อเมืองนี้

มีผู้นิยมมากอยู่;
เขาภาว่าชอคงตราฐ,
อีกว่าเป็นผู้เรื่องฤทธิ.
ชาวละโว้จงรักภักดี,
จนกล่าวว่ามีวาจาสิทธิ์;
จะบัญญัติว่าไรได้เป็นนิตย,
คนทำตามจิตทุกเมื่อไป.
ยักันเขาคิดสถานชลอม
พรั่งพร้อมมากมายหาน้อยไม่,
เขานำชลอมนี้ไป

ตักน้ำมาไต่คิงจินดา.
 เขาจะเอาชลอมน้ำนั้น ๆ
 มาขรรทุกเกลียนพลัน—

นักคุ้ม

อย่าพูดขำ !

เขาชลอมตักน้ำผิดตำรา;
 นำเรื่องอะไรมาเล่าสู่กัน ?
 ชาวละโว้ โอ้อวดอะหังการ,
 ไฉนท่านเชื่อไต่อย่างโรนั้น ?
 จงตรองดู—

นักแก้ว

ข้ารู้มาเช่นนั้น,
 ก็มาเล่าสู่กันเพื่อทราบไว้;
 แต่ว่าผู้ไต่คู้ไต่รู้เห็น
 กล่าวว่าเป็นความจริงไม่สงสัย;
 ชลอมของพ่อเมืองที่ทำใหม่
 ชงน้ำอยู่ไต่เป็นแน่นอน.

นักคุ้ม

เมื่อยังไม่เห็นชกถนัดตา,
 ตข้าสงสัยไม่เชื่อก่อน.

นักแก้ว

ถ้าแม่จริงเหมือนว่า—

นักคุ้ม

อย่าทุกขรอน;

จะยกกรกรายงามสักสามลา !

(องค์กร ๒.๒)

พระร่วง

๓๓

จะสมข้าด้วยคำอันอ่อนหวาน,
ว่าตัวท่านช่างสยเป็นนักหนา;
แต่ถ้าไม่จริงเหมือนเล่ามา
จะให้ข้าทำอย่างไร?

นักแก้ว

ตามใจนาย!

ข้าเล่าความให้ตามที่เสาะหา,
ไต่ความมากล้นเป็นโทษ!

นักคุ้ม

อย่าโกรธง่าย!

นักแก้ว

พระร่วงนโมขุญา, อย่าดูคห,
ประมาณเขาง่าย ๆ จะเสียที.

นักคุ้ม

ข้าก็เป็นทหารรู้การอยู่,
จะถูกลักศัตรุไม่ควรที;
แต่จะเอาชลอมตักวาร
ไต่จริงก็มีแต่เทวัน.
ถึงพระร่วงจะมีฤทธิรุต,
ก็เป็นเพียงมนุษย์เช่นแม่มนัน,
จะวิเศษปานใด?

นักแก้ว

ไม่ช้าพลัน

ก็จะไต่เห็นกันอย่างแน่นอน.
(ช) ไน่นแน่พ่อเมืองเรื่องยศ

จรรรคมาสู่เรือนใหญ่,
 กัษพวกพลเมืองชาวไทย
 หายอะไรกันมา? ซ้ายอกแล้ว
 ว่าเขาเก่ง.

นักคุ้ม

เพ่ง ๆ คุงของนั้น,
 ออกอศักรรยณะนักแก้ว.
 อะไรหือ ?

นักแก้ว

คือสลอมทักกล่าวแล้ว !
 คุงเด็ค, หายเปนแถว.

นักคุ้ม

พิกลนั๊ก !
 ถามวารัเค็มอยู่ไซ้ร,
 เหตุไฉนคุหายมิใคร่หนัก.
 จำระรอขอคุเสียสั๊กพัก
 ให้ประจักษ์จริงแท้แก่ใจ.

(พระร่วงและหลวงเมืองออก, กับมีคนหาบ
 กระออมมาด้วย ๒-๓ คน.)

พระร่วง

คุราเสณานายทหาร,
 ขอท่านจงรับน้ำใส
 ซึ่งชาวภาราตักมาให้,
 จากทะเลสาบใหญ่ตามตำรา.

(องก์ ๒. ค. ๒)

พระร่วง

๓๓

นักค่อม

อันภาชนะที่ใส่,
คือสิ่งอันใด ? แผลกนักหนา.

พระร่วง

นี่ชลอมซึ่งชาวประชา
สานขึ้นใส่ธำราในครานี้,
เพื่อให้เป็นภาชนะเขา,
จะได้เฝ้าขจรทุกเค็มที่
ในเกวียนสี่ล้อของเสนี้,
ตามมีวาจาสัญญากัน.

นักค่อม

ขอคุณไสย.

พระร่วง

ได้สิท่าน !—

กรมการ, จงยกชลอมนั้น
ให้เสนี้.

นักค่อม

ท่านนั้นฉลาดครัน !

ของนอศักรรย์เหลือใจ ! (พิจารณาชลอม.)

นักแก้ว

(พูดกับนักค่อม) ชลอมสานใส่น้ำอยู่เต็มแปด,
แน่แท้ ไม่มีที่รั่วไหล !

นักค่อม

(พูดกับนักแก้ว) พ่อเมืองคนนั้นกระไร;
ขี้ปัญญาไวช่างทวิริทำ ! (พิจารณาชลอมต่อไปอีก.)

หลวงเมือง (พูดกับพระร่วง) คุณเลิกเจ้าข้า, เสนาขอม
 คนชลอมนั๊กหนา, แสนน้ำช้า,
 ตามองไม่พอหนอยังช้า
 เอมือคล้า !

หลวงวัง

นำขันแปนพันไป !

พระร่วง (พูดกับนักค้ำ) พวกเราคักน้ำมาแล้ว
 จริงตามวาทีแล้วฤาไม่ ?
 จะขรรทุกเกวียนสืบเล่มไซร์
 คงไม่ยากปานใดละคราวนี้.

นักค้ำ

ว่าอย่างไร ? จะให้ขรรทุกฤา ?
 พิกลหือ ! อันชลอมทั้งหลายนี้,
 จะใช้ใสน้ำไปเช่นนั้น

พระร่วง

จะไม่มั่วอย่างฤาอย่างไร ?
 ไม่มั่วแน่, ถึงแม้มั่วชิมข้าง
 ก็ไม่หมกกลางทาง, อย่างสงสัย.

นักค้ำ

ถาณนั้นก็จงลองให้
 ขรรทุกทีในเกวียนพลัน.

พระร่วง

หลวงเมือง, จงจักชนชลอม
 พวังพร้อมขรรทุกในเกวียนนั้น.

(องค์กร ๒. ต. ๒)

พระร่วง

๓๕

นักคัม นักแก้ว, ไปกำกัษณ์พลัน.

หลวงเมือง เชิญมาก้วยกันอรอชา.

(หลวงเมืองกับนักแก้วเข้าโรง.)

พระร่วง ทวีเราต้องขอขอบคุณ,
ที่ท่านการุญเราหนักหนา
ค้วยว่าแต่ไหนแต่ไรมา
เคยต้องขนธाराไปส่งเอง.
ครานพวกท่านจะขนแทน,
เราแสนยินดี !

นักคัม ท่านนี้เก่ง
กว่าพ่อเมืองไทยในเมื่อเพรง,
ไม่ยำเียงข่นย่อต่อ โพลภัย.

พระร่วง เรามีได้ทำผิดคิดร้าย,
จะต้องเกรงอันตรายแต่ไหน ?

นักคัม อันที่คิดขี้กเขียงเลียงวินัย,
เพื่อจะไม่ส่งช่วยคราวนี้
เป็นพยานว่าคิดจะแข่งชน
ผาฝนอานภาพพระทรงศิรัษ;
ฉนนไชร —

พระร่วง

ฉันใดกล่าวถึงนี้ ?

เราไต่หาวิธีมาตามใจ,
มิได้มีทานทักษักขัญชา.
จะพาลเลิกสัญญาฤๅไหน ?
ถ้าจะคืนวาจาสัญญาไว้,
ก็ขอให้รู้ตรง ๆ, จงว่ามา.

(หลวงเมืองกับนักแก้วกลับออกมา; หลวง
วัง, หลวงนามาด้วย.)

หลวงเมือง

ฉันนายบรรทุกแล้วพร้อม,
ทุกชลอมพร้อมพร้อมเหมือนดังว่า
พอเต็มสิบเล่มนั้นเที่ยวหนา. (ถามนักแก้ว)
ถูกฤๅไม่เสนา ?

นักแก้ว

ถูกเช่นนั้น.

นักคุ้ม

(พุดรำพึง) ตัวกูศรานเสียที่พลาด,
เพราะประมาณพระร่วง, ทรวงแทบสิ้น !
เสียใจ, เสียรู้ยศสุครัน;
แต่ไต่ลั่นวาทักจำใจ.
จะคืนคำก็เสียเกียรติยศ,
ผิดพจน์ชาวไทยจะติได้.
(พุดกับพระร่วง) กูก่อนพระร่วงขัญญาไว้,

เรารีบขนน้ำไปตามสัญญา.

(นักคุ้มกับนักแก้วเข้าโรง)

หลวงเมือง พวกขอมครานเสียทีเรา !

โกรธไม่เขา.

หลวงวัง ช่นกราวราวก็ขี้ขี้ !

หลวงคลัง ไพร่ขอมकुชลดอกันทั่วหน้า,

จนพวกนาย โกรธามากมาย.

พระร่วง จริงอยู่เช่นว่า, ญครานี้

เราไ้ไ้เปรียบเต็มทีสมมุ่งหมาย;

แต่อย่าประมาทชาติขอมร้าย,

เจ็บตายคงคิดมาแก้แค้น.

แต่นี้ไปชาวไทยจำจะต้อง

คิดของกันเมืองทหวงแหน,

หาไม่ขอมจะกระหน้าย่าแตน

และทำความค้ำแค้นทั่วไป.

ละไว้จำเป็นจะต้องคิด

หาสัมพันธมิตรเมืองใหญ่;

จำเราจะส่งทูตไป

ชักชวนสุโขทัยเป็นมิตร.

ท่านทั้งหลายจะเห็นประการใด ?

หลวงเมือง ชาวไทยต้องเตรียม

หลวงวัง

อย่างเต็มที่ !

หลวงนา

ควรเริ่มรวมธัญญาสาส์น

แต่ขยันขันแข็งเรื่อย ๆ ไป.

พระร่วง

ถูกแล้ว. จำต้องหาสเบียง

ไว้ให้พอเพียง, เป็นข้อใหญ่.

แต่ขยันควรเราจะรีบไป

ส่งทหารขอมให้ถูกตำรา.

แล้วจึงค่อยกลับมาประชุม,

ชุมนุมกันเพื่อปรึกษา

กิจการงานร่างสารา

ลักษณะถึงกรุงสุโขทัย.

(พระร่วงและกรมการพากันเข้าโรง.)

ตอนที่ ๓

ฉาก: ท้องพระโรงในวัง, นครธม. มีพระแท่น
ที่ประทับตั้งติดฉากแผ่นหลัง, มีเสวตฉัตรเป็นรูป
ร่มสี่ขา มีระบายขลิบทอง ๓ ชั้น (ไม่ใช่ร่ม ๓
คันซ้อนกันหามิได้, ต้องทำเป็นร่มคันเดียวแต่
ระบาย ๓ ชั้น.)

(เมื่อเบ็ดตก, ท้าวพันธุมนั่งอยู่บนพระแท่น, และ
พญาเดโช กับ ขุนนาง หมอบเฝ้าอยู่พร้อมตามที่แล้ว.
เสียงแตรงอนกับมหรทึก. ขุนนางถวายบังคม.)

ท้าวพันธุมน ราชการมีเหตุอะไรข้าง ?
ทั้งกลางพระนครเวียงใหญ่,
และในชนบททั้งหลายไซ้,
มีอะไรจงแถลงแจ้งคดี.

มหาดไทย ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท
ขงกษมาศปกเกล้าเกศ,
ราชการมหาดไทยในวัน
นี้ ได้มีกราบทูลพระกรุณา.

กระลาโหม ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท
ขงกษมาศปกเกล้าเกศา,
ด้วยนักสุวรรณเสนา
ซึ่งไปสืบกิจจากแดนไทย,
กลับมาถึงพระนครหลวง
แถลงข่าวกวราวน้อยใหญ่.

ท้าวพันธุมน เออ, อย่างไรหว่า, ว่าอะไร ?
จงแถลงเหตุไปอย่าไค้นาน.

นักสุวรรณ ขอเคชะ^๒ผ้า^๑ล^๑อง^๑ช^๑ล^๑พระ^๑บาท^๑
 บงก^๑ช^๑มา^๑ค^๑ป^๑ก^๑เก^๑ล^๑้า^๑เก^๑ษ^๑ม^๑ส^๑าน^๑ค^๑,
 ช^๑้า^๑พระ^๑บาท^๑ช^๑อ^๑กร^๑า^๑บ^๑ท^๑ล^๑ก^๑าร^๑ณ^๑
 ผิ^๑ค^๑พล^๑ง^๑ช^๑อ^๑ป^๑ระ^๑ท^๑าน^๑ช^๑ง^๑อ^๑ภ^๑ย^๑.
 ไ^๑ค^๑ย^๑ิน^๑ช^๑้า^๑ว^๑ภ^๑า^๑ระ^๑บ^๑อ^๑มา,
 ว^๑่า^๑พระ^๑ร^๑วง^๑พ^๑่อ^๑เม^๑ือ^๑ง^๑ผู้^๑ ไ^๑ห^๑ญ^๑
 ผู้^๑ค^๑ร^๑อบ^๑ค^๑ร^๑อง^๑ละ^๑ไ^๑ว^๑น^๑ั้น^๑ไ^๑ช^๑ร์,
 ช^๑า^๑ว^๑ไ^๑ท^๑ย^๑น^๑ิ^๑ย^๑ม^๑บ^๑า^๑ระ^๑มี.
 ช^๑า^๑ว^๑ไ^๑ท^๑ย^๑ร^๑ัก^๑ไ^๑คร^๑์^๑พระ^๑ร^๑วง^๑น^๑ัก
 ช^๑ว^๑น^๑ช^๑ก^๑เช^๑อ^๑ถ^๑อ^๑ย^๑่าง^๑ค^๑ั^๑ม^๑ท^๑;
 จ^๑น^๑ช^๑า^๑ว^๑่า^๑ว^๑า^๑จ^๑าก^๑สิ^๑ท^๑ธิ,
 พ^๑อ^๑ว^๑ะ^๑จ^๑ิ^๑เช^๑อ^๑ล^๑ัน^๑พ^๑ล^๑ัน^๑ส^๑ม^๑ป^๑อง.
 ช^๑า^๑ว^๑ไ^๑ท^๑ย^๑ช^๑่^๑า^๑ย^๑ไ^๑้^๑ล^๑ะ^๑ไ^๑ว^๑
 ม^๑า^๑ก^๑อะ^๑โ^๑ช^๑,^๑เล^๑่า^๑ภ^๑า^๑ระ^๑บ^๑อ^๑ก^๑็^๑อง^๑
 ว^๑่า^๑พระ^๑ร^๑วง^๑มี^๑ข^๑ุ^๑ญ^๑เร^๑ือ^๑ง^๑ร^๑อง,
 แ^๑ล^๑ะ^๑ค^๑ิ^๑ต^๑ป^๑อง^๑จ^๑ะ^๑ก^๑ั^๑ค^๑ณ^๑า^๑ไ^๑ท^๑ย.

ท้าวพันธุ คุ^๑ร^๑า^๑พ^๑ณ^๑า^๑ค^๑ะ^๑โ^๑ช^๑,
 ท^๑่าน^๑เ^๑็^๑น^๑เ^๑ห^๑ต^๑จ^๑ะ^๑โ^๑ค^๑ห^๑ร^๑ือ^๑ไ^๑ฉ^๑น^๑ ?
 จ^๑ะ^๑ค^๑ว^๑ร^๑ค^๑ิ^๑ค^๑อ^๑บ^๑า^๑ย^๑ฉ^๑ัน^๑ไ^๑ค^๑ ?
 ค^๑ัก^๑ไ^๑ฟ^๑เ^๑ค^๑ัน^๑ล^๑ม^๑จ^๑ิง^๑จ^๑ะ^๑ค^๑.

เทโช

ขอเศษผ้าลของอุลัพระบาท
 บงกชมาศปกเกล้าเกศ;
 อันข้าวนักสุวรรณเส็น
 บังคมทูลครานเป็นข้าวภา.
 จะมีพยานหลักฐานมัน
 ฤาไหน, นักสุวรรณ, มีแลฤา ?

นักสุวรรณ

หาไม่; ข้าไ้แต่ข้าวภา
 ระบถถึงขอยเขตไทย.

เทโช

ถ้ากระนั้นก็ยังมิขังควร
 ที่จะคว่นนำทูลแถลงไข;
 ถ้าแม้นลนลานทำการไป,
 ชาวไทยจะเขาะเย้ยกราว,
 ว่าเราขังฟังไม่สรรพ
 ก็ขยมาคนตาขาว;
 จะเลยกระเคองเรือกราว,
 ฤาฉาวมากไปไม่เข้าการ.
 อันยวงไพร์ฟ้าข้าแผ่นดิน
 เกรงพระเกษนรินทร์มหาศาล,
 ขยากพระฤทธิไกรชัยชาญ

อินเทียมฤทธิมชวานเทวินทร์.

พระเศษพระจอมขดมไศว,

แม่ไกลไปรอยขอบเขตสัน,

ญวนลาวชาวไทยในแดนกิน

โอนอินทรีย์นบอภิวันท์.

(นักคุ้มออก, คลานเข้าไปถวายบังคมแล้วหมอบก้มหน้า)

ท้าวพันธุ เอะ, นั้นเป็นอะไร, นายทหาร,
มากกราบกรานก้มหน้าภาษาสัน ?
มีเหตุเภทภัยอย่างไรกัน ?
เส็นคนชยันจงเล่ามา.

นักคุ้ม ขอเดชะฝ่าลของขลุพระบาท
ขงกษมาศปกเกล้าเสศา,
ข้าพระบาทนักคุ้มเสนา
ฟังกลับมาจากแคว้นแดนไทย.

ด้วยไปรดให้เป็นข้าหลวง
ไปทวงส่วยละไวเวียงใหญ่,
ข้ากลับเสียดทพอเมืองไทย,
โทษชานไศว ใหญ่หลวงนัก.

ท้าวพันธุ มิ่งว่าเสียดทนอย่างไร ?
จงแถลงความไปให้ประจักษ์.

นักคุ้ม

พระร่วงขัญญาทินัก
 แหลมหลักรู้ทางจำนรรจา.
 เขาขอผ่อนผันการส่งส่วย,
 กล้วยถ้อยวิงวอนอ่อนหนักหนา,
 ว่าชาวละไวภารา
 สยเวลาลำบากยากแค้น;
 เหตุด้วยพืชพรรณขัญญาหาร
 ล้วนกันทานแห้งแล้งเหลือแสน,
 จึงขอให้ชาชนนำแทน
 มายังก้าวแทนพระนคร.
 ตูซาเห็นว่าเขาลำบาก
 จึงอยากให้อุบายผ่อนผัน,
 เพื่อมิให้ประชาชนรทกร
 บ่นว่าเคียดกรอนจนเหลือทน.
 จึงกล่าววาทูซามีเกรียนไป
 สิบเล่ม, ฉนั้นใครจงจรชน
 นำไ้เพียงพอ, ขอให้คน
 เขาไ้ไร่ทรงของเหลือล้นตระหนักใจ.
 พระร่วงเชอกลับขยันทำ,
 ว่าถ้าจักนำเต็มทไ้

บรรทุกในสียเล่มแก้วนไชร,
ข้าจะรับดาไฉนให้ตอขมา.

ข้าคิดไม่เห็นเขาจะหา

สามารถทำได้เหมือนคังว่า,

จึงประนอมขอมรับสัญญา,

ว่าถ้าพระร่วงนั้นไชร

สามารถจักนำเท่าเก่า

เฮาลงในสียเล่มแก้วนไชร,

ข้าก็ระยอมพร้อมใจ

ขนน้ำแทนให้คังจินดา.

เขาก็ปล้นเกณฑ์กันสานชลอม,

พริ้งพร้อมรวกเร็วเป็นหนักหนา,

ภายในนั้นไชรเอาชันยา,

ชลอมขังธราไว้ โดยคาบ.

ข้านำชลอมของปลาต

มายังฝ่าพระบาทเพื่อถวาย.

(ยกชลอมถวาย)

ชาวไทยจะดีเพราะมีนาย

เป็นยอดชายฉลาดสามารถนัก.

ท้าวพันฉม

ชดชกลอย ! ก็ยังมีเคยเห็น

ของเช่นชลอมนี้; เขาคือนัก.

พ่อเมืองคนนคุมลภษณ
 เป็นคนแหลมหลักขั้ญญาไว.
 อันตัวพ่อเมืองเรือขั้ญญา
 มาควั้ยฤาหว่า ?

นักคัม

หามีไค้.

คชาเสี่ยทพ่อเมืองไทย,
 ลันวาจาไวเป็นมันคง
 ว่าถ้าแม่ ผายเขานันกระทำ
 ไค้ตงค้ำ, จระยอมตามประสงค์;
 เขาก็ทำจริงไค้ตงใจจง,
 ครนชาพระองค์จะคินค้ำ
 ก็เกรงเส้อมเสี่ยเกียรคคณขอม,
 เขาจะพร้อมตฉนท. นินทาสำ;
 ขาไซ้รจิวใจคองกระทำ
 ตามค้ำขอกมันส์ญญาไว.
 อันจะเสี่ยสัจวาพิ
 จะเสี่ยศวี, ชาวไทยจะติไค้.
 ไทยขำมากลันเป็นพันไป,
 ไค้แต่ยอมรบขั้พระชาญา.

ท้าวพันอม

ชอขกลอยู่ ! คักกูก็เห็นชอข;

ถูกระบาย, คำสัจย์ควรรักษา.

อย่างไรท่านเทศ ?

เทศ

พระเจ้าชา;

แต่ที่ว่ายังบกพร่องไป.

ถึงจะยอมชนด้วยศอมนั้น

คามสัจญาเช่นนั้นก็ยอมได้;

แต่ที่ว่านักคุ้มเหตุไหน

จึงมีไต่พาตัวพ่อเมืองมา?

อันผู้ทงของอา

ชวคชลาตเช่นนมทวงท่า

ทางจะก่อกำเรียบอหังการ;

ควรจะนำตัวมาสู่กรุงไกร.

นักคุ้ม

ตูลาได้คิดแล้วเช่นนั้น,

แต่เกรงว่าผลุนผลันเหตุจะใหญ่;

อันว่ากำลังพลไพร่

มีไปก็เพียงหารอชคน.

ถ้าหากจะจับพ่อเมือง,

ไทยเคืองจะกระหนายเอาชชน,

เลยกลายเป็นเหตุจลาจล,

ร้อนถึงยุคลยาทา.

อันพระร่วงพ่อเมืองคนใหม่
ชาวไทยนิยมเป็นหนักหนา,
ถ้าจะปราบต้องยกแสนยา

โยธาทัพใหญ่ไปจริง ๆ.

ท้าวพันอุม

ตามที^๓นักสุวรรณแกลสงคราม,
นักคุม^๔เป็นพยานขึ้นทุกสิ่ง;
ไทยคน^๕นย^๖ญญา^๗กล้า^๘จริง ๆ,
จะละ^๙ทิ้ง^{๑๐}ช้า^{๑๑}ไว้^{๑๒}ไม่^{๑๓}เป็น^{๑๔}การ.

ศรภาพญาเค^{๑๕}ไซ,
อันพ่อเมืองละ^{๑๖}ไว้^{๑๗}แสน^{๑๘}เท^{๑๙}ิม^{๒๐}หา^{๒๑}ญ;

เรา^{๒๒}น^{๒๓}มี^{๒๔}ข^{๒๕}ญ^{๒๖}ญา^{๒๗}อิ^{๒๘}การ
ไม่^{๒๙}มี^{๓๐}ใคร^{๓๑}เป^{๓๒}ร^{๓๓}ียบ^{๓๔}ข^{๓๕}ปาน^{๓๖}แต่^{๓๗}เค^{๓๘}ิม^{๓๙}มา.

ย^{๔๐}ค^{๔๑}น^{๔๒}พระ^{๔๓}ร^{๔๔}ว^{๔๕}ง^{๔๖}เม^{๔๗}อง^{๔๘}ละ^{๔๙}ไว้
มี^{๕๐}ข^{๕๑}ญ^{๕๒}ญา^{๕๓}อะ^{๕๔}ไซ, ^{๕๕}ท^{๕๖}ัง^{๕๗}โ^{๕๘}ก^{๕๙}ล^{๖๐}้า,

ไม่^{๖๑}เก^{๖๒}ร^{๖๓}ง^{๖๔}พระ^{๖๕}ร^{๖๖}า^{๖๗}ช^{๖๘}า^{๖๙}ช^{๗๐}ญา,
ท^{๗๑}ัง^{๗๒}ไว้^{๗๓}ช้า^{๗๔}จะ^{๗๕}ทำ^{๗๖}ร^{๗๗}า^{๗๘}ค^{๗๙}า^{๘๐}ญ^{๘๑}ใจ.

จะ^{๘๒}ค^{๘๓}ง^{๘๔}ค^{๘๕}น^{๘๖}ช^{๘๗}น^{๘๘}เป^{๘๙}น^{๙๐}ผู้^{๙๑}วิ^{๙๒}เศ^{๙๓}ษ,
ก^{๙๔}่อ^{๙๕}เห^{๙๖}ต^{๙๗}ก^{๙๘}่า^{๙๙}เว^{๑๐๐}ร^{๑๐๑}เ^{๑๐๒}ย^{๑๐๓}ใ^{๑๐๔}ห^{๑๐๕}ญ.

พ^{๑๐๖}ญา^{๑๐๗}เค^{๑๐๘}ไซ^{๑๐๙}ชา^{๑๑๐}ญ^{๑๑๑}ชัย
จ^{๑๑๒}ง^{๑๑๓}ร^{๑๑๔}ีย^{๑๑๕}ไป^{๑๑๖}ก^{๑๑๗}ุ^{๑๑๘}ม^{๑๑๙}ท^{๑๒๐}ว^{๑๒๑}อ^{๑๒๒}้าย^{๑๒๓}ล^{๑๒๔}้า^{๑๒๕}ค^{๑๒๖}ัญ;

พยายามจับเขามาให้กู,
 จะไต่คู้หน้าคนที่เก่งกัน;
 แม่มนุษย์จึงล้างช้วน,
 อย่าให้มันคงอยู่กว่าคาญ.

เตโช

ขอเศษะพระกรุณา, ข้าพระเจ้า
 น้อมเกล้ารัชราชบรรหาร;
 อันพระร่วงชั่วช้าสามาญ,
 ไม่เกรงเศษผู้ผ่านแผ่นดินไผท.
 ข้าจะขอรับอาสา
 จับพ่อเมืองมาให้ทั้งไต่;
 ถ้าแม่มนุษย์จึงล้างช้วน,
 ข้าจะไม่ไว้ชีวิต.

แม้ว่าพระร่วงยังคงอยู่,
 ข้าไม่ขอคืนสู่เขตช้วน;
 จะตามปองของผลาญสังหารมัน,
 ให้ทรงธรรมสิ้นเสียนพาลา.

ท้าวพนม

ท่านกล่าววนชอย, เราขอขใจ;
 ขอประสาทพรให้แก่ท่านว่า
 ยามไปย่ำรายพวกอหังการ
 อ้ายพาลาจงแพพ่ายฤทธิ.

น้แน้พระแสงฝักทอง
ของเรามอบให้อาญาสิทธิ,
จงถือไปปรายปรามประจามิตร
ให้เกรงฤทธิ์ชนขอมยอมนันท.

(ยื่นดาบฝักทองให้เคโซ.)

เคโซ

ข้าขอรับพระแสงคำแห่งฤทธิ
ไว้ยี่สิบดวงเลอกระขารข้า;
อีกทั้งพระพรนา
ข้าขอน้อมคำนับไว้.
อนึ่งนักคัมภายทหาร,
ขอประทานให้แก่ตัวใหม่;
ขอให้เป้นทัพหน้าพาไป
สู่แคว้นแดนไทยในครั้ง.

ท้าวพันธุม

เขาเกิดตามใจไม่ขัดขวาง,
เราวางใจท่านอย่างเต็มที.

เคโซ

ถ้าการจะสำเร็จเสร็จดี
ก็เพราะพระบารมีคัมภีร์.
ญวนลาวชาวไทยในโลกนี้
ถึงจะมีฤทธิากันเก่ง,

ซ้ายาทจะกระหน่ำให้ยำเยง
 เกรงอาณภาพพระทรงภพ.
 จะมุ่งใจไปแด่พระเกียรติยศ
 ให้ปรากฏระบือภาคระหลย,
 ให้มนุษย์เกรงกลัวทั่วพิภพ
 นอบนบอ่อนน้อมจอมไฉท.

ท้าวพันธุ

เออ, เรายู้อยู่ว่าท่านสามารถ
 เก่งกาจ, เป็นยอดทหารใหญ่;
 ท่านจงสวัสดิ์มีชัย,
 ปราบไทยเสร็จสิ้นสมจินดา.

(ท้าวพันธุเสด็จลุดจากราชอาสน์. ประโคม
 แตรองอนและมหรทัก; ขุนนางถวายบังคมสามคาบ;
 ท้าวพันธุเข้าโรงแล้ว, บัดมาน.)

องค์ที่ ๓

ตอนที่ ๑

ฉาก: หอนั่งในคุ้มพระร่วง, เมืองลพบุรี.
(เหมือนฉากองค์ที่ ๑.)

(พระร่วงนั่งอยู่บนเตียง, หลวงเมือง, หลวงวัง,
หลวงนา, และกรมการอื่น ๆ นั่งอยู่กับพื้น.)

พระร่วง

เรานี้วิคกด้วยกิจการ
จึงเชิญท่านทั้งหลายมาปรึกษา;
สุโขทัยได้ขอขสารา
ว่าไม่สามารถผูกไมตรี,
เพราะว่าชนหลวงประชวรหนัก
ขอให้พักไว้ก่อน, ก็ควรที่;
แต่เราได้ข่าวมาเวลานี้
ว่าขอมธานีทวงยศ.
ราชกิจในกรุงสุโขทัย
น่าจะรวนเรไปทั้งหมด;
อันระหวังกำลังมาเซยชค
เห็นระหมดทหวงณครงน.
นักคุ้มกลับไปนครหลวง,
คงแถลงเหตุปวงโดยถ้วนถ;
เมื่อขุนขอมทราบายเหตุทั้งปวงนี้,

เห็นที่จะแค้นเป็นพันไป.

บางที่จะส่งกองทัพ

มาจับตัวเราก็คงได้.

หลวงเมือง พวกข้าจะยอมได้ไฉน?

หลวงวัง ยอมไม่ได้!

หลวงนา เป็นไรก็เป็นกัน!

พระร่วง จะต้านทานกำลังทัพขอม

อันพรังพร้อมอาวุธแข็งขัน,

ทั้งทหารเขาสาญเชิงประชัน

จะสู้กันมิแต่แพ้กำลัง.

เพราะถึงแม้ว่าไทยเราใจกล้า,

เพลงสาตราอาวุธไม่แข็งขลัง;

อีกทั้งจำนวนคนพลกำลัง

ถูกก็ยังไม่เทียบทันศัตรู.

ขอท่านอย่าเห็นเป็นเราฉลาด,

แต่ที่จะประมาทนั่นหมิ่นอยู่;

ขอท่านจงจงตรองดู,

ดูข้าไม่ยากให้พลอยตาย.

หลวงเมือง อันดูข้าไซ้ร ไม่ย่อท้อ

คือพวกศัตรูทั้งหลาย;

ขออาสาพ่อเจ้าจนตัวกาย
 ยอมถวายช้วนฉนพลี.
 เลือดเนื้อร่างกายถวายไว้
 ภายใตย์คलयทระศรี;
 ไม่ขอยอมให้ขอมชาติอภัย
 มาย้ายเหยียบยขเล่นเช่นเดิมมา!

หลวงวิง

อนึ่งที่จะรับองค์พ่อเจ้า
 เขาไปเหมือนหนึ่งทาสา,
 เปนอันยอมไม่ได้, ใครขึ้นมา
 พวกข้าจะขอต่อคือ

จนกว่าจะหมดลมปราณ,
 มิให้เคืองรำคาญทระศรี!

หลวงนา

เกิดมาแล้วต้องตายวายชว;
 ขอตายเพราะภักดีต่อเจ้านาย!

พระร่วง

อันท่านภักดีต่อเราไซ้ร,
 เราขอขอบใจท่านทั้งหลาย;
 อันเสด็จพรังพร้อมจะยอมตาย,
 มอขกายแก่เราเช่นนี้ไซ้ร.
 ถ้าแม้มีปราณพร้อมอยู่

จะต่อสู้, ตัวเราหาขัดไม้;
 เราขอแต่เพียงอย่าชล่าใจ
 ยกไปสู้รบเขากลางแปลง.
 พวกขอมพริ้งพร้อมกำลังพล
 เรืองรณสาครากกล้าแขง;
 ควรเราจะคิดช่อมกำแพง
 ตกแต่งคูก่ายทั้งหลายไว้,
 เผื่อว่าทัพขอมยกมา
 จะได้ยึดถาวรานั้นไว้,
 แล้วยรีบส่งม้าเร็วไป
 ยังกรุงสุโขทัยธานี.
 เมื่อสุโขทัยรู้ว่าขอม
 มาล้อมละโว้บริศวี,
 ขางที่จะส่งโยธา
 มาช่วยราววิคัตกรเรา;
 เพราะถ้ำละโว้เสียเมือง
 ก็อาจจะระคายเคืองไปถึงเขา,
 ขอมอาจุโหมโรมรันเอา
 ผู้คนของเขาพลอยเคียดกร้อน.

หลวงเมือง

ตชานเห็นชอยทวย;
 ต้องช่วยกันแต่งเมืองมั้นก่อน,
 ถ้าหาไม้คัทรยกจรร
 มาถงนครจะเสยท.
 ตช่าขอลาไปรบแต่ง
 คุก่ายกำแพงบุรีศรี;
 จระตแจงแย่งบนหน้าท
 ควบคุมชาวบุรีให้ทำงาน.

(หลวงเมืองและกรมการกราบลา, แล้วเข้าโรง.)

พระร่วง

คเอาเด็ก ! ชาวไทยใจหาญชก;
 นก ๆ ก็แสนจะสงสาร,
 จะต่อสู้พิชชอมชัยชาญ,
 จะทนทานไค้เพียงสักเท่าไร ?
 พวกเรามีแต่เพียงหีบมือ
 ฎาว่าจะทนกำลังไค้;
 ละไว้จะมีเภทภัย
 ก็เพราะตัวกัไชรทนงตน.
 เมอคิดเอาเปรียบแก่ข้าหลวง,
 มีไค้ตรองคูปวงเหตุผล
 ไทถวนถ, อวคคทนงตน,

จนจะแลเห็นผลความทนง.

หมายหากำลังสุโขทัย,

ก็มีได้สำเร็จสมประสงค์;

คิดก็แค่นใจตัวมัวแต่งง

หลงคิดว่าคัมขัญญา !

(นายมันบับนยาวออกมา, หน้าตาตื่น, เหลียว
ซ้ายแลขวา, แล้วกราบพระร่วง.)

เอะ, ออมนั้น, ฉันทักทำอะไรท่าน ?

ถือขนกถวไครทำไมหว่า ?

กูเห็นแต่ไหนแต่ไรมา

มังกลาสนคไม่มิกถว.

ทศซารบมาในคราน,

เพราะจงรักภักดีต่อทูนหัว;

ที่มานมิใช่ภัยตัว,

พ่อเจ้าอย่ามัวตายใจ.

ขันทันพญาเดโช

คุมทัพใหญ่โศหาน้อยไม่,

จะมาจับพ่อเจ้าเขาไป

ลงโทษที่ในนครอม;

เขาว่าคึกคกขบถเจ้า,

นายมัน

จึงจะเอาประธานเสียให้ล้ม,
เพื่อตัดการที่ไทยใจนิยม;
เป็นลุ่มจมแม่นแล้วในคราวนี้ !

พระร่วง

มิ่งว่าพญาเศโซ
คุมทัพใหญ่โตตรงมานี้,
เพื่อจะจับตัวกูไปธานี
จริงฤา ?

นายมัน

พ่อเจ้าอย่าตายใจ.

ตามชายประเทศกัมพูชา
เขาเล่าภาวกันช้าเสียงดังใหญ่;
เขารู้ข่าวว่ามีพระร่วงไซ้
ภาไกลไปกระทั้งในวังรัตน.
ขุนขอมทรายว่าพระร่วงเจ้า
เป็นทนต์เกล้าของไทยแน่นัด,
ทรงอิทธิฤทธาสารพัด,
ซงค์ค้ำแห่งแรงนัก.
ทั้งสขัยัญญาสามารถ
ฉลาดมากอยู่แสนรู้หลัก;
คิดสานชลอมพิกลนัก,
ใช้ตักน้ำไว้ไต่ตาย.

เขาเกรงจะเป็นผู้วิเศษ,
 ก่อเหตุกำเริบโดยง่าย;
 ชนทั้งต่อไปไม่ทำลาย
 จะคิดร้ายเป็นขบถลี้ไป.
 พ่อขุนขอมจึงมีบัญชา
 ให้พญาเดโชคุมทัพใหญ่,
 มาจับตัวพ่อเจ้าเขาไป,
 เหมือนตักไฟต้นลมให้ดับพลัน.
 พวกขอมเขาเล่าให้ตู่ข้า,
 เป็นข่าวไต่มาอย่างแน่นมั่น;
 ข้าเจ้ากริบมาพลัน,
 เพื่อแกลงข่าวนี้โดยทันที.
 อันขอตเกรงอยู่แล้วนั้น,
 ก็เป็นอันมีมาดงที;
 อันพวกขอมยกมาในคราวนี้
 มุ่งเอาชวแต่ตัวกู.
 แม้จะอยู่ต่อต้าน,
 พวกไทยใจหาญคงต่อสู้;
 ไหนจะยอมพ่ายแพ้แก่ศัตรู,
 กูยังอยู่คงประยูรธุสสุกกาลัง.

พระร่วง

แต่ชาวไทยไม่ชาญการณรงค์,
 เหลือทนงสู้ขอมกำลังขลัง;
 เหมือนแสร้งให้ไปตายวายชีวิง,
 กูจะยังอยู่ไซ้รไม่เขาคี.
 จำกูจะหลีกเลี้ยงไป
 สู่แดนสุโขทัยกรุงศรี;
 ขอมรู้ว่ากูไกลบุรี,
 คงจะไม่โงมคืค่อไป.

นายมัน

พ่อเจ้าจะคึกกลอุบาย
 อย่างอื่นไม่ไ้ฤาไหน?

พระร่วง

แม้กูคงอยู่ละไว้ไซ้ร,
 เหมือนแสร้งพาชาวไทยให้ย่อยยับ.
 ตวมงจงแสร้งทำหลง
 เค้นตรงเข้าไปให้ขอมจับ,
 แล้วจงเล่าความไปให้แม่ทัพ
 ประหนึ่งรับสารภาพจริงใจ;
 ว่ากูได้รู้ข่าวคราว,
 สตกหนาวเกรงกลัวหนั้นอภัย;
 จึงรบหลีกหนีไป
 สู่แดนสุโขทัยธานี.

ขอมคงจะตามกูไป,
คงจะไม่ช่วงชิงบุรีศรี;
ชาวละโว้จะไต่อยู่ก็,
ไม่ต้องบ่นขพลอยตาย.

นายมัน

ทูนหัว ! ฉันทโคไซ้เช่นนี้ ?

พระร่วง

ถ้าภักดีจงทำเช่นกุหมาย.

นายมัน

อนิจจา ! พ่อเจ้ามุลนาย

จะไปวាយวอคย่นอยู่คนเดียว.

ที่ไหนขอมจะยอมไว้ชวาตม์ ?

มันร้ายกาจทารุณคนเดียว.

พระร่วง

ถึงจะตายก็ตายแต่คนเดียว;

กูจะเที่ยวช้อนเร้น.

นายมัน

เห็นไม่พัน !

มันคงจงล้างค่อไปแน่,

สารระแนตามไปทุกแห่งหน.

ขอเชิญอยู่ท่ามกลางประชาชน,

ทั่วทุกตนช่วยกันประจันตี

ค่อสู้ขอม.

พระร่วง

กยอมหาได้ไม่ !

เหมือนแสงรังฟ้าชาวไทยให้บ่นข;

เตะไชยกมาในครานี้
 มีปภาณนัจยแต่ตัวกู;
 เหตุฉนั้นเมื่อรู้กิจจา
 ว่าตัวกูไชรมิไค้อยู่,
 ขอมคงไม่ตีเวียงกู,
 คงจะรู้ตามหา —

นายมัน

อย่าตายใจ !

อ้ายขอมจัญไรใจฉกาจ,
 พยาบาทพ่อเจ้าหน้อยไม่;
 เตะไชมันลั่นวาจาไว้
 ว่าจะจับตัวไปให้นายมัน.
 มันว่าจะจับไปเป็น ๆ;
 ต่อเมื่อเห็นคำอสู์แข็งขัน
 จึงจะเอาพลโหมโรมรัน.

พระร่วง

ถ้าฉนั้นก็ตรงทกคิต !
 แม่กูชนอยู่ณทณ,
 อันละไว้บุรีคิตคงคิต;
 กูต้องไป, ล้อให้ประหามิศร์
 ตามคิตคิตตัวกู.

นายมัน

อยู่เป็นไร !

อนิชา ! คุณเกล้าคุณหัว
ข้างไม้หนักถึงตัว.

พระร่วง

หนักไม่ได้ !

อันชาวละโว้เวียงไทย
เหมือนลูกในไส้ทุกทั้งนั้น.
แม้มันยังอยู่คงไม่ยอม
ให้ขอมจับเป็นแม่ของมัน,
ก็จะพลอยมอคม้วยไปด้วยกัน;
ทั้งนั้นเหมือนกุญลาญชิวา.
เพราะกรักขวงประชาว่าชีวิต,
จึงได้คิดหลักไปเสียดีกว่า,
เพื่อตัดเหตุเภทภัยพาลา,
ยอมม้วยมรณาลำพังตน;
ขอเพียงให้เวียงละโว้รอด,
ให้ชาวเราปลอดภัยอีกหน.

นายมัน

ทูนหัวประเสริฐเลิศคน
จะขอยอมวาชนมผู้เคี้ยวไช้ร,
ยังคิดก็ยังอนาถจิต,
ยังคิดยังหมองแทบร้องไห้ !

ทูนหัวจงอยู่ในหม้อไทย,
พร้อมใจรับรองของกัน.

พระร่วง

อย่าช้ตัก ! คุก่อนอ้อมนั้นเอ๋ย,
มึงเคยรักกูเป็นแม่นมั่น;
จงทำตามคำกแนะนั้น
โดยพลัน, หาไม่จะเสียการ.

นายมัน

เมื่อทูนหัวย่นยงคงความคิด,
ดูข้าเจ้าจิตรับบรรหาร;
ข้าจะประพฤติกิจการ
ตามพจมานขัญชา.

พระร่วง

ก็แล้ว ! อนึ่งมึงอย่าขยาย
ข้อความแพร่พรายไปนะหว่า.

กูจะไปจ้กแจงแต่งกายา
ทำที่เหมือนว่าประพาศไพร.

จะไปกับทนายคนสนิท,
เพอมีให้คนกิดสงสัย.

มึงรีบไปยังที่พขอมไว ๆ,
อย่าว่าไร.

นายมัน

ดูข้าจะรีบจร. (ต่างคนต่างเข้าโรง.)

ตอนที่ ๓

ฉาก: ลานหน้ากัมพระร่วง.

(เหมือนตอนที่ ๒ องค์กรที่ ๒)

(นายมันปั่นยาวเดินออกมา, ทำทางเสรำ.)

นายมัน

อนิจจา ! พ่อเจ้าทูนหัว

ช่างยอมตัวถวายไม่ย่อหย่อน;

เพราะเออรักประธานวากร,

จะสู้จรู๋ตรงเข้าพงไพร.

หวังเอาคนเป็นประหนึ่งเหยื่อ

ล่อลือขอมร้าย, มุ่งหมายให้

ติดตามตัวเธอเชื่อไป

จนถึงสุโขทัยธานี;

คงนั้นพ่อเจ้าจะยอมม้วย

เพื่อช่วยละไวยวีศรี

ให้พ้นขอมระยำ้าย.

นายไหนจะมีเหมือนนายเรา ?

แค้นใจ้ายขอมสามาญ,

ทั้งสังสารพระร่วงทรวงเครำ;

จะคองตายเสียแม่แต่ยังเยาว์,

ชาวละไวคงเครำโคกครัน.

พระร่วง

กุชชอยใจ.

จงรีบไปเร็วเถิด.

นายมัน

ข้าชอลา ! (ไหว้แล้วเข้าโรง.)

พระร่วง

ถึงเวลาจำไป, ใจแทบขาด;

เป็นกรรมทำคลาจากเคหา !

ไอ้ ! แสนสงสารมารดา

ผู้สลดเส่นหายอตรัก !

อยู่หลังจะนั่งแต่กำสรวล,

โหยทวลงถึงลูกผูกสมัค;

แต่ไร ๆ ไม่เคยจะพันพิศตร์,

มาต้องหักใจร้างห่างไป.

ครั้นจะไปกราบไหว้อำลา,

กัลยาคนเห็นขวไว้งได้;

จำเช่นจริง ๆ ต้องทิ้งไป

เหมือนไม่รักใคร่โยคี.

ขอฝากเทวาอารักษ์

ช่วยพิทักษ์มารคามาระศรี;

ลูกต้องชอลาในครานี้,

ถ้าบุญมีคงไต่กลับมา !

(พุกกับทนาย) เข้าของเสี้ยบงอาหาร

(อกั ๓. ๓. ๓)

พระร่วง

๒๗

นายขณ
พระร่วง

พริ้งพร้อมทุกประการแล้วฤาหา ?
มีแล้วพร้อมสรรพ.

เช่นนั้นมา;
เราต้องรีบเข้าขำณขณ. (พระร่วงกับทนายเข้าโรง)

ตอนที่ ๓

ฉาก: ในกลางบ้ำ, ที่ปักกองทัพขอม.
(มีนักสุวรรณ กับ ทหารขอม นั่ง กัน อยู่ เมื่อ
เปิดฉาก.)

นักสุวรรณ พวกมึงอย่าว่านนักเลยหา;
ไม่ช้าถึงละ ไวยุริศร!
ถึงแล้วเมื่อใดคงได้มี
อาหารดี ๆ พอกันกิน;
อีกคงผู้หญิงยิ่งเร็ว
ก็มมากเหลือขอเพื่อสมถวิล,
คงได้ประโลมโฉมยุพิน,
ทั้งนอนกินฮิมหน้าสำราญใจ!
ขอเพียงแต่ทนในระหว่าง
เกินทางกันมาในขำใหญ่;
ผิดอีกสองวันเท่านั้นไซ้,
คงจะได้ว่างทุกข์, สุขสำราญ.

ทหารที่ ๑

ส่วนข้าเจ้านั้นท่านจงไว้ใจ, เพราะเคยมาเมืองไทย
แล้วหลายหน, เคยรู้จักผู้คนภาษาไทย, การค้ำขันรีย
ของเขาใช้รแรงแรงจริง ๆ! เขาจัดให้ทุกสิ่งไม่แค้น
หวง, ให้ทั้งปวงตามจนและตามมี.

ทหารที่ ๒

แต่คราวนี้เรามาไม่เหมือนหนหลัง; ครึ่งก่อน ๆ เรามา
ไทยไมตรี, แต่ครึ่งนี้จะมาจับพ่อเมือง, เขาจะไม่เคือง
ฉาไหน?

ทหารที่ ๓

ก็ช่างเป็นไร! ไทยจะเคืองไม่คองวิตก, เพราะเปรียบ
ไปก็เหมือนลูกนกอยู่ในกำมือ. จิกเราฉา?— ยี้ออก,
ก็ร้องยี้ออกไปเท่านั้นเอง.

นักสำรวจ

นี่แน่, การระอวกเก่งส่วนตัวใช้ร, อวกทำอะไรก็อวกไป
กูไม่ว่า; แต่ขออย่าให้ประมาณชาติศัตรู. อันคนเจ้า
เหล่าครูท่านสอนไว้, ว่าไม่ล้มข้ามได้, อย่าข้ามคน;
มีฉนั้นจะขยบนเพราะประมาณ.

ทหารที่ ๑

ชาวไทยไม่เก่งกาจสักปานใด; พวกเราไปทีไรเห็นแต่
กล้วงอ!

นักสำรวจ

อ้อ! เวลาแก่นนี้ไม่ได้มีนายกี้ ๆ; แต่เวลานี้มีพระร่วง
เป็นพ่อเมือง, ขนชอฎาเลื่องว่าสามารถฉลากนัก, ทั้ง
มีขญญาแหลมหลัก, ชาวไทยนิยม.

ทหารที่ ๒ รุ่งเช้า, ได้ยินเขาชมกันทั่วหน้า, ว่าเมตตากรรณา
 แก่คนทั้งหลาย; เขาว่าเหมือนพ่อมากกว่านาย, ไม่
 คุกั้น; ทั้งอ้างเทียงธรรมสุจริต, อีกเขาว่าวาจาสิทธิ์,
 พุคอะไรเป็นนั่น.

ทหารที่ ๓ เอะ, แล้วกัน, เพื่อนเรานั่นใด, มายกย่องพ่อ
 เมืองไทยเป็นนักหนา ? หรือว่าจะโจทเจ้าเข้าไปสวา
 มักรัก, จงรักเป็นข้าพ่อเมืองละไว้ ? คงมีบุญอะไร
 ละพ่อคุณเฮ้ย !

ทหารที่ ๒ ไม่ต้องเขาระเหย ! ข้าใดฟังเขา, ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง
 กระนั้นแหละ; จะเชื่อมีเชือกแล้วแต่ใจ.

(เสียงเอะอะในโรง, เหมือนคนไล่จับกัน.)

นักสรวรณ เอะ, นั่นอะไร ? เสียงเหมือนใครไล่จับกัน.

(นายมันวิ่งกระรอกกระร่าออกมา. พวกทหาร
 ขอมที่อยู่นอกโรงแล้ว, ก็ช่วยกันจับไว้ได้.)

นักคุ้ม (พูดจากในโรง) จับให้มัน ! อย่าให้มันหนีได้ !
 (ออกมา.) อ้ายจัญไร ! ไล่จับกันเสียแทบตาย.

นายมัน โอ๊ย ! ขอโทษเถิดนาย ! นี่จะจับข้าเจ้าทำไม ? ข้าเจ้า
 ไม่ได้ทำผิดอะไรเลยจนนิต.

นักคุ้ม

ทำไมจะไม่ผิด ! มึงบุกขึ้นเข้ามาเคียนวน, จะมุ่งเข้ามา
ปลอมผลกระมังหว่า ?

นายมัน

หามิไต่เจ้าข้า, ข้าเป็นชาวป่าชาวคง, เกินหลงมิไต่
จงใจเข้ามาในกองทัพ; เมื่อเจ้าประคุณสั่งให้จับข้าเจ้า
ก็ตกประหม่า, จึงวิ่งชุดมุ่น่วนเหมือนบ้าเพราะอะรามา
ตกใจ !

(เตโชออก คนอื่น ๆ ต่างนั่งลงและไหว้.)

เตโช

เอะ ! นั่นใคร ?

นักคุ้ม

คนไทยเจ้าข้า, วิ่งเข้ามาที่กองทัพ. ตูฯ เจ้าจงให้จับเขาตัวไว้.

เตโช

จะมาสืบข่าวฉะไรน ? อ้ายจัญไรจงคอยมา !

นายมัน

(ทำเป็นกลัวตัวสั่น) เจ้าประคุณจงกรุณา, ข้าเป็น
สัตว์ผู้ยาก !

เตโช

อย่าพูดมาก, เดี่ยวจะให้ตบปากด้วยกระลา !

นายมัน

โอย ! เจ้าประคุณกรุณา, ข้าไม่พูดอีกแล้ว !

เตโช

ยังมีทนตบก็ส่งเสียงแจ้ว ๆ แลนจะหนวกหู. อย่าอ้า
พรางจงคอยทุกสิ่งไป.

นายมัน

พูดไฉ่ ! จะคอยอย่างไรเล่าเจ้าข้า ? แต่ก็นิไต่เทวว่าตัว
พูดมาก, จะให้เอากระลาตบปากข้าเจ้าจงนิง.

เตโช

อ้ายนี้ช่างสั่งจนวนจริง ๆ. เขาเด็กกฝากไว้. มึงจงคอยคำ
ไปถ้วนทุกสิ่ง, ตามความจริงอย่าอ้ออ้าพรางไว้; อัน

พลเมืองไทยละไว้ถาวร, ได้เตรียมการต่อสู้ไว้เป็นอย่างดี
หรือ?

นายมัน

เจ้าประคุณ! ลูกขอชีวิตไว้, จะบอกความจริงใจทุก
สิ่งอื่น. พระร่วงนั้นครั้นเมื่อได้ทราบเหตุ, ว่าทัพยมนา
สู่ประเทศเขตแดนนั้น, ก็เกรงกลัววาระมีหนีเอาตัวรอด
พ้น, หนีจากละไว้ ไร่เข้าสู่ป่า. เจ้าประคุณกรุณาอย่า
สงสัย; ในละไว้เวียงใหญ่ไม่มีใครได้เตรียมการ
ต่อสู้อย่างใด ๆ เลย.

เทโช

มิ่งว่าพระร่วงหนีไปจากละไว้แล้วณนั้นฤา?

นายมัน

เจ้าข้า, หนีไปแล้ว.

เทโช

มิ่งอย่ากลัวโกหกกัน?

นายมัน

พุทธ ไร่! โกหกอะไรได้เจ้าข้า. ข้าเจ้าตรงอาญาเจ้าประ
คุณทูนหัว, จนใจไม่อยู่กับตัวแล้วเจ้าข้า.

เทโช

ชาวละไว้ ไม่มีใครรู้เห็นอะไรกันบ้างเลยฤา?

นายมัน

ไม่รู้เลยเจ้าประคุณ. พระร่วงรีบหลีกหนีไปมิให้ใคร
รู้เลย.

เทโช

ก็มิ่งทำไมรู้เล่า?

นายมัน

ข้าเจ้าเป็นพรานป่า, ไม่ใช่คนในบ้านเมือง; พอรู้เรื่องทัพ
ของเจ้าประคุณยกมา, ข้าเจ้าก็รีบเข้าไปหาพระร่วงเล่า
ความให้. พ่อเมืองตกใจก็รีบหนี, และตัวข้าเจ้าเองก็รีบ

ล่เลียงเข้าข้า; ก็เป็นกรรมเวรพญเอินเคินเข้ามาประสบ
พขกองทัพ, เขาก็รบเอาตัวมา. เป็นความจริงเท่านั้นแหละ
เจ้าประคุณ.

เทโช

(พูดอย่างหมั่นประมาท) อ้อ! อ้ายร่วงผู้วิเศษมัน
ก็ซลาคปานสนัและ! แล้วมันยังระแค้นคึกการ, กำ
เรียบเสียบสานไม้เกรงพระราชอาชญา. สัญชาติคนไทยมัน
กล้าสู้แต่กระต่ายก็ไม่ไ้!

นายมัน

(โกรธ, พูดหลุดปากออกมา) เลื่อนอนก็ว่ากลัว,
ไม่รู้ตัวว่าแกล้งนิง, เห็นไม่เอาจริงละก็—

เทโช

มึงว่าอะไรหว่า?

นายมัน

(รู้สำนัก, แกล้งทำกลัวอย่างเต็ม) หามิไ้เจ้าประคุณ
ทูนหัว! ข้าเจ้าเผลอตัวข้นข้าตามประสวพรานไพร, จิต
ใจไปมัวพะวงอยู่ที่ตรงเลื่อสมิง, ที่ข้าเจ้ายิงไว้ที่หนึ่งแล้ว
ยังไม่ตาย, มันแกล้งนอนนิงไม่ถึงกายจนอ้ายลูกน้อย
มันเดินเลื่อ, วังชนเชื่อเข้าไปให้อ้ายโครงมันตะครุข
ปขเคี้ยวเลื่อคโตรมตัว!

เทโช

อายนี่มาเป็นข้าเมามัวแต่ในการยิงเลื่อยิงสาางอะไร
กัน? กูอยากจะรู้ว่าอ้ายพ่อเมืองคนสำคัญนะมันไปแห่ง
หนตำบลใด?

นายมัน

พระร่วงท่านว่าจะหนีไปสุโขทัยนอกโน้นนะเจ้าข้า.

เทโช แม่ฤๅหฺวา ?

นายมัน ข้าเจ้าไ้ยินท่านกล่าวฉนั้น.

เทโช นั้กคุ่ม, เจ้าเคยไ้เห็นหน้า

พรวานข้าผู้ น้ข้างฤๅไม ?

นั้กคุ่ม ไมเคยเห็น.

เทโช เช่นน้กเขาใจ !

เทิมสงสัยว่าจะเสร้างแปลงมา.

เมือมาทราชข้าวราชเวอง

ว่าพ่อเมือองหน้แลวฉนหนา,

ค้องเปล่ียนแปลงความคึกเทิมมา

ไมยกไปภาราเวียงไทย.

ฉนว่าละไวฉานี้

จะโ้ยมค้เมือไคคงค้ไค,

จริงไ้หมเล้า ?

นั้กคุ่ม ข้าเจาน้เขาใจ

ว่าเขาคงจะไ้ไ้เตรียมการ

ของกั้นรักษ้าภาราข้าง.

เทโช แต่ท่าทางชาวไทยใจไมหาว;

เมือขาดค้วนายร่วงผู้ตัวการ

คงไม่หาญรบรอต้อต.

เห็นอย่างไร ?

นักคุ้ม

ใจซำยังสงสัย,

เพราะเมื่อไปละโว้เร็ว ๆ นี้

สังเกตเห็นกิริยาท่าที

ของชาวไทยคุ่มความคึกคัก.

ไม่เรียบริษัทย่อยเจ้าเหมือนเช่นเคิม,

คุ่มเหมือนเริ่มเห็นฮกกกก;

น่าสงสัย—

เตโช

เห็นไม่กระไรนัก,

คงคึกคักเพราะอ้ายร่วงมันยง.

เมื่อหัวหน้าเลยลั่นแล้วไซ้

ชรอยไทยจะวายคล้ายความหลง,

น่าจะสนเห็นหาญการทง,

แล้วแลคงระยอขยับออกไป.

สำคัญอยู่ที่ตัวอ้ายพ่อเมอง

มันจะก่อกระเคืองชนอกไต;

แต่อ้ายร่วงหลยลั่นไป

สู่แดนสุโขทัยธานี,

ซึ่งอยู่ภายนอกอาณาจักร;

จะชักชักตระเบ็งไปดึงที,
 สุโขทัยกำลังสะพรั่งก็,
 จะต่อคิระคมไม่สมใจ.
 จำนวนพลโยธามาครึ่ง
 จะมีมาเพียงพอกก็หาไม่;
 อันจะคิดละไว้พอเพียงได้;
 แต่จะคิดสุโขทัยเห็นยากนัก.
 จากบุรีศรีนครเข็ญชัย
 ลอยล้างทำลายปรบภัย;
 กุจะลอคคอตไปมิให้พัก,
 ลอยลัดสังหาญผลาญชีวา.

นักคุ้ม

อันเจ้าพระคุณจะคิดไป
 โดยลำพังนั้นไซ้ร, ข้าเกรงว่า
 ถ้าแม่เพลิงงพลาลงคกงมรณา;
 พวกข้าจะพลอยเคือคร้อน.
 ไปรตค่านึงจงคิ.

เคโซ

ครานี้ไซ้ร

กูตั้งใจมั่นมั่นไม่ผันผอน.
 กูได้ทูลแต่องค์พระภูธร
 ว่าจะจับคัสกรโดยฉับพลัน;

แม้ว่าพระร่วงยังคงอยู่
 กุไม่ขอคืนสู่เขตชฌนท,
 จะตามปองของผลาญสังหารมัน,
 ให้ทรงธรรมสันเสียนพาลา.

ฉนั้นแม้กุไม่ไปตามตึก,
 ก็ระผิดคำทูล, กุชายหน้า;
 อันตรายใด ๆ ไม่นำภา,
 ต้องรักษาว่าที่ทูลไว้.

ฉนั้นก็ขอแรง, นะนักคุ้ม,
 ให้เจ้าอยู่ควมคุมทัพใหญ่,
 ตัวกูจะปลอมแปลงไป
 กระทั่งสุโขทัยฉฉฉฉ.

จะแต่งกายให้เหมือนคนไทย,
 เล็ดลอกคอกไปสมถวิล,
 ลลยเหมือนนกยักคำคิน;
 คงจะได้เสร์รสันตงจินดา.

ตัวเจ้าจงคุมพลไกร
 พักแรมอยู่ในแนวขัว,
 เมอกุเสร์รจกจะกลับมา
 นำโยธาทัพกลับนคร. (เข้าโรง.)

องค์ที่ ๔

ภพที่ ๓

ฉาก: เหมือนตอนที่ ๓ องค์ที่ ๓.

(เป็นเวลากลางคืน. มีทหารขอมนอนหลับ
อยู่หลายคน, แต่ที่กลางโรง มีนาย มั่น นั่งกอดเข้า
อยู่, กับมีทหารขอมอีก ๒ คนนั่งเล่นดวดกันอยู่.)

นายมั่น

(พูดรำพึง) โอ้อนิชานายของกู!

ข้ายศทรูใจฉกรรจ์ไม่ผันผวน;

มันโท โสโมหันหมายพันฟอน,

เร่งร้อนรีบไป, ข้าพาลา!

เมื่อย้ายนี้เค โสมันแปลลงกาย

ให้ละม้ายเหมือนไทยเช่นว่า,

เลือกสรรอาวุธศาสตรา

ซ่อนในกายาเวียงร้อย.

มันอุทิศสำหรับเกล้าเผ้าผม

อย่างไทยนิยมใช้สรอย;

แล้วรบเลขวลศกศกรอย,

ไต่ต้อยติดตามพระร่วงไป.

ส่วนกุนแทขกาลโท โส,

แต่ทำใจเพื่อตักความสงสัย;

ผู้เสี้ยมเยียมตัวนี้ไว้,
 แต่ใจคลั่งคลุ้มคลั่งมรวิง ๆ !
 อ้ายพญาเดโชมันยังอาจ
 สยปรมาทชาวไทยก็ยอมหนึ่ง;
 แต่ครานี้แม่ไม่ไหวติง,
 เหมือนทอดทิ้งมุลนายให้วายชนม์.
 คอยมองหาช่องจะแหกสล่อม,
 รอให้ขอมนอนหลับทุกแห่งหน;
 ต้องคิดเล็ดลอดหนีจากกรง,
 จะลองใช้ไล่หูกลกุสัทที.

(นายมันแก่งทำครางและสั่นสั่น, จน
 ทหารขอมที่ตนอยู่นั้น เหลียวมาเห็น.)

- ทหารที่ ๑ เฮ้ย, พรานไพร, มึงเป็นอะไรไปฤาหว่า ?
นายมัน เต็มที, หนาวนักเพื่อน ! ทำไมเพื่อนไม่ลองไฟขึ้นฝั่ง
 กันข้างเล่า ?
ทหารที่ ๑ นายเขาห้ามไม่ให้ลองไฟ; เขาว่าพวกไทยผ่านไปมา
 จะรู้เข้าว่าเราคงอยู่ที่ไหน.
นายมัน อะไร, เพื่อน ! ทนกกกลางไพรใกล้บ้านผู้เรือนคน,
 ใครมันจะตีประคนมาในกลางป่ากลางคองในเวลาอัน ?
 ไม่มีใครมากอดกเพื่อน.

ทหารที่ ๑
นายมัน

จริงอยู่, แต่ นายท่านสั่งว่าไม่ให้กองไฟ —
เข็นอะไรไป ? นายท่านก็หลับแล้ว. กองแค่น้อย ๆ
พอผิงกันสามคนเท่านั้นก็แล้วกัน; แสงมันจะสว่างไป
สักปานใดเทียว.

ทหารที่ ๒

จริงนะ, พรานเขาว่าถูก. นายท่านนอนในเพิงที่ปักท่าน
จะรู้จักหนาวอะไร. เรายันนี้ต้องอยู่ตากน้ำค้าง, หนาว
จนทางสิ้นพันกระต่ายกันถึงกราว ๆ. ถ้าเพื่อนไม่หนาว?

ทหารที่ ๑

ก็หนาวเหมือนกัน.

ทหารที่ ๒

ถ้าเช่นนั้นก็กองไฟชนผิงกันดีกว่า.

นายมัน

ข้าจะไปหาไม้มาให้. (ลุกขึ้น, แต่ทหารที่ ๑ ยึดไว้.)

ทหารที่ ๑

ไม่ต้องไป ! นายเขาสั่งไว้ว่าไม่ให้เคลื่อนที่. (พูดกับ
ทหารที่ ๒) มึงไปหาไม้มาที; พนมที่ทางเตาหุงข้าว.

ทหารที่ ๒

ข้ารู้แล้ว; ข้าจะไปเอามาอย่าร้อนใจ. (เข้าโรง.)

นายมัน

พูดโธ่ นายนี้เป็นอย่างไร, ส่งสัยข้าเสียจริง ๆ.

ทหารที่ ๑

ไม่ได้สาระ, เพื่อนวงเร้วนัก ! แต่เมื่อเขานยงคอง
ไล่จับกันจนเหนื่อย !

นายมัน

เขาเด็ก, คราวหน้าสัญญาว่าไม่หนี.

ทหารที่ ๑

ก็แล้ว ! นั่งอยู่กบตกแล้วกัน.

(ทหารที่ ๒ หอบไม้ออกมา, จึงช่วยกันยกองและจุดขึ้น.)

ทหารที่ ๒ เออเข่นนี่ค้อยยังชั่ว ! เมอกันหรือสนรระรวิวราวกับจะ
เป็นไข. (ผิงไฟ) พวานไพร, โฉนไม้กระเถิบ
เข้ามา.

นายมัน เออเข่นนี่ล้นา, ค้อยสขายหน้อย.

(กระเถิบเข้าไปผิงไฟ.)

ทหารที่ ๑ คอยระวังอย่าให้ ไฟ โชนมากนั้กะ, จะเกิดคาม.

นายมัน อย่าวิตก ! ข้าจะพยายามคอยระวังให้. การกชงไฟ
ข้าสี่เป็นมือขวา, เพราะยามไปพักกลางคองกลางขัว
จำเป็นต้องกชงไฟ. (ทำเป็นเขี่ยไฟ, แต่ที่แท้ลอบ
เอายาสกด, ซึ่งควักออกมาจากย่าม, โรยลงไป.)

ทหารที่ ๑ เอะ, นี่ไปเอาไม้ที่ไหนมา ? ข้าคุณล้นไอมันชอยกสนัก.

ทหารที่ ๒ ไม้อะไรข้าก็ไม่วู้จัก, เห็นกชง ๆ อยู่ก็ฉวยเอามา.

นายมัน ไม้ในข่าแดนนมกสนนแย้ลกกระนั้นเอง.

ทหารที่ ๑ อ้อ ! ฉนั้นก็แล้วไป. (หยิบลูกดวด) มาควก
กันใหม่เดี๋ยเพอน.

ทหารที่ ๒ กศเหมือนกัน, แก้งวง.

นายมัน เขาเดี๋ย, เพอนทั้งสองอย่าเป็นท่วง, ควกกันให้สขายใจ;
ส่วนกชงไฟนี้ข้าจะนั่งระวังเอง

(ทหาร ๒ คนเล่นทอดควดกัน. นายมัน
 คอยดูพอเพลอกก็เอา ياسกด ไรย ลง ไปใน กองไฟ,
 แล้วค้อยพัคควันให้ไปทางทหารทั้ง ๒; พอเห็น
 ว่าเขาซาเลื่องมากก็ทำเป็นเขียไฟ, แต่พอเหลียว
 ไปก็ไรย ยาลงอีก, และพัคควันไปอีก. ทหาร
 ทั้ง ๒ เริ่มหาวคนละหวอด ๒ หวอด, และง่วง
 ไปทุกที, จนในที่สุดล้มตัวลงนอนหลับไป. นาย
 มันไปลองเขย่าตัวดู, เห็นไม่ตื่นแล้ว, จึงฉวย
 อาวุธของตน.)

นายมัน อ้ายพวกอัปรีย, กูลามิ่งทีละวะ ! (ย่องเข้าโรงไป.)

บทที่ ๒

ฉาก: ตานหน้าคุ่มพระร่วง. (อย่างที่ไซ้ใน
 อกที่ ๒ นั้นเอง.)

(หลวงเมือง, หลวงวัง, หลวงนา, เดินออกมา.)

หลวงเมือง ดูเกิดมาปากนั้นนั่งเขลา,
 ราวกับเต่าไม่รู้สาส์;
 ไม่รู้ว่าพ่อเจ้าจากบุรี.
 ทงนเราผิดเป็นพันไป !

- หลวงวัง แต่ก็มีพ่อเจ้าท่านสั่งห้าม
มิให้ความแพร่กระจายไข,
เราจะล่วงรู้เหตุไฉนอย่างไร ?
- หลวงเมือง ก็จริงอยู่; แต่ไหนจะนิ่งกาย,
ปล่อยให้ขอมล้อมตามพระร่วงเจ้า
และสังหารนายเราสมมาตร์หมาย ?
เราต้องคิดติดตาม้ายคนร้าย.
- หลวงนา คงไม่ง่าย, เพราะมันนั้นแปลงไป.
นายมันว่ามันนั้นแสนกล,
แปลงคนเหมือนไทยหาน้อยไม่;
อันจะเที่ยวค้นหาในขุโขใหญ่,
ถ้าแม้ไม่ประสยพบพาล
ก็จะเปิดองกำลัง, ทั้งเมืองนี้
ไม่ควรที่จะทิ้ง.
- หลวงวัง จริงของท่าน !
เพราะอ้ายขอมจัญไรใจพาล
อาจจะรุมมาผลาญเสียลานไป.
- หลวงเมือง จริงอยู่แล; แต่อันที่พวกเรา
จะทอดทิ้งพ่อเจ้าหากว่าไม่.

จำระค้องคิตคิกตามไป;
ถงมิไค่ของกนไค่ทนการ,
ก็ขอแต่พอไค่แกแค้น

แทนเจ้านายเราผู้ใจหาญ;
ขอแต่ให้ไค่ฆ่าอ้ายสามาญ !

หลวงนา

ถูกละท่าน, แต่ค้องครองให้กั.

ทพขอมมาตงขงพล

อยู่ในไพรสณฑ์ไกล ๆ นั,

ระยะทางวันเคียวจากบุรี;

เวลานักาลังชลาใจ.

ถ้าหากเรารบยกโยยั

ไปในราตรีจนเข้าไกล,

บางทจะมีเชิงชัย

ชำนะไค่.

หลวงวัง

จริงนา !

หลวงเมือง

ชาก็ขอม,

เห็นความคิกของท่านแหลมหลัก

คินัก ! เราจะชำนะขอม

ก็ไค่แต่เมื่อนนนนไม่พร้อม;

มิรู้ตัวก็ขอมจะเสียดั.

อนึ่งการแก้มเค้นแทนเจ้านาย

จะสมหมาย—

หลวงนา

แน่นอน! อย่างเต็มที!

จะฆ่าไตทั้งทพพวกอภัย,

ดีกว่าฆ่าเพียงชายตัวนาย.

อย่างไรท่าน?

หลวงวัง

ไต่การ! เข้าเห็นด้วย.

ขอเทวาชงช่วยให้สมหมาย!

หลวงเมือง

แต่ควรจะรอรังพึงภัยร้าย

ของแม่เจ้า. (ซึ่งไปทางในโรง) โฉมตายเขอลงมา.

(นางจันทน์ออก, มีสาวใช้ตามหลังมา ๒ หรือ

๓ คน, และนายมันมาด้วย. กรมการ ๓ นายนั่ง
ลงไหว.)

นางจันทน์ อ้อหลวงเมือง, รู้เรื่องฤาไหน?

หลวงเมือง นายมันเขาเล่าให้แล้วเจ้าข้า.

ข้าทงหลายขอรับอาสา

ไปรบขอมพาลาด้วยฉับไว.

นางจันทน์ ดีแล้ว, จงรีบไปรวมพล,

ผู้คนสาตราอย่าช้าไต่;

อันตัวเราเองก็จะไป,

องค์ที่ ๕

ฉาก: ลานวัดพระบรมธาตุ, เมืองสุโขทัย.
(พระร่วง, ผนวชเป็นภิกษุ, กวาดลานวัดอยู่.)

พระร่วง

สรอขกกุลหนหลัง
ยังตามชคเศยแก่ตุช้ำ,
จึงไค้เินทางรอดปลอตมา
กระตงถงมหาธาน.
ไค้เาองชัยพระอรหัต
มากระพัตฟงอยู่เป้นสข;
ถงแม่ขอมตามมาถงทน,
บางที่จะไม้กล้าทำร้าย,
เพราะเป้นชขานาสงม,
จะมาปลงช้วนกน้งาย ๆ
ชาวยุคกเห็นเป้นโทษร้าย,
เหมือนทำลายศาสนาคะถาคค.
แต่คคถงเวียงละโว้, ไค้รอนจิต,
คคจะคค, ราชฎรเทอครอ้นหมค
ฎาจะรอดเพราะขอมมันยอมงค,
และมีวสคทรอขก ?
ถ้าหากมันขกเขาคเมือง

ก็จะนำแค้นเคืองมากอยู่ ;
ชาวเวียงจะเห็นเป็นขวัญ
รู้หนีเพราะฉลาด ! อนาคตใจ !

(เตโช, แต่งตัวแปลงเป็นไทย, คล้ายนายมัน,
ออกมาเมียงมอง; เห็นพระร่วงไม่รู้จักจึงไป นั่งลง
ยกมือไหว้.)

เตโช

ประธานโทษ, ไปรคด้วยเด็กเจ้าชา,
เข้ามาหาพระร่วงผู้เป็นใหญ่;
ดูชานเป็นคนไทย,
มาไกลจากละโว้ธานี.
ทราบว่าพ่อเมืองของข้าเจ้า
เข้ามาผนวชอยู่นี้;
ดูข้าจงรักภักดี
หวังที่จะกราบขาน.
แม้ว่าพระร่วงเชอปราณ
บางที่จะรัยไว้เป็นข้า;
ขอท่านจงไต่เมตตา,
จงไปรคช่วยพาข้าไป.

พระร่วง

(พุศราพิง) เฮะ ! ชายนั้นน่าน่าหลากจิต,
ยิ่งคิดยิ่งออกสงสัย.

บุรุษ^๕นี้^๕อ้าง^๕ตน^๕ว่า^๕คน^๕ไทย,
แต่^๕ไหน^๕พูด^๕แปร^๕วัง^๕แก^๕วัง^๕ทำ^๕นอง^๕ ?

ช^๕รอย^๕ขอ^๕ม^๕จะ^๕ปล^๕อม^๕แ^๕ปล^๕ง^๕มา;
ท^๕วง^๕ท^๕มี^๕ทำ^๕อ^๕ก^๕จ^๕อง^๕ท^๕อง^๕ !

ท^๕อง^๕มี^๕ให้^๕ข^๕อม^๕ไ^๕ค^๕ส^๕ม^๕ป^๕อง,
จ^๕ำ^๕จะ^๕ท^๕อง^๕ซ^๕ก^๕เช^๕ือ^๕น^๕เก^๕ล^๕อ^๕น^๕ไ^๕ว^๕ท^๕.

(พูดกับเตโช) ท^๕ก^๕่อน^๕ป^๕ระ^๕ส^๕ก^๕ค^๕น^๕ข^๕ย^๕ัน,
ถ^๕ำ^๕ค^๕น^๕นี้^๕จ^๕ค^๕อ^๕ย^๕อ^๕ย^๕ัน;

ร^๕ู^๕ป^๕จะ^๕เ^๕้า^๕ไป^๕ใน^๕ก^๕ุ^๕ฎ^๕,

บ^๕าง^๕ท^๕ี^๕พ^๕ร^๕ะ^๕ร^๕่วง^๕เ^๕อ^๕จะ^๕มา. (เ^๕้า^๕ร^๕อง.)

เตโช

ค^๕ิ^๕แ^๕ล^๕ว^๕พ^๕ร^๕ะ^๕ร^๕่วง^๕, ม^๕ิ^๕ง^๕อ^๕ว^๕ค^๕ค^๕

ว^๕ำ^๕ม^๕ช^๕ง^๕บ^๕ุ^๕ญ^๕ว^๕า^๕ค^๕น^๕า,

ไ^๕ม่^๕ย^๕ำ^๕เ^๕ร^๕ง^๕พ^๕ร^๕ะ^๕ร^๕า^๕ช^๕อ^๕า^๕ช^๕ญ^๕า;

จ^๕ะ^๕ถ^๕ิง^๕อ^๕าย^๕ข^๕ัย^๕ใน^๕ว^๕ัน^๕นี้.

(นายบุญ, นายมี, กับศิษย์วัดหลายคนพากัน
ออกมา, นายบุญถือเชือกมาเส้น ๑, และนายมี
กับศิษย์วัดอีก ๒ คนถือพลอง; นอกนั้นมือเปล่า.)

นายบุญ

อ^๕้าย^๕ค^๕น^๕นี้^๕ไ^๕ซ^๕่^๕ไ^๕หม^๕ ?

นายมี

ใช้ละสิ ! พวกเราล่อมไว้อ่าให้มันไปไ้ !

(ศิษย์วัดล่อมเดโชไว้.)

เดโช

เอะ ! อะไรกัน ? (ลูกชั้นยืนตั้งหมัด.)

นายบุญ

อย่าต่อสู้ ! พวกกูจะเอาผลของรำเลียตายคาที่ !

(ตรงเข้าไปจับ)

เดโช

(สลัดแขน) ซ้าก่อน ! กูมาตี ๆ —

นายมี

ฮ้ายฮ้ายวีย์, ยังจะมีหน้าโกหก ! (นายบุญจะมัด,

เดโชคืน.) อย่าคืนไป, ฮ้ายสัตว์นรก, เทียวกุด

กระบารแยะ ! จับมัน ๆ ! (เดโชชักมีดที่ซ่อนในตัว

ออกมา, นายมีก็ตีด้วยพลองทันที.) เฮ้, นั่นนะ !

กูว่าแล้วไม่ฟัง ! (ตีอีก.)

เดโช

โอย ! โอย !

นายมี

พอดูยัง ? ฤาจะให้ตีอีกเล่า ?—ไว้ ๆ บุญ, มัดมันเข้า;

เดี๋ยวแขนมันไหลหลัง. (นายบุญมัดเดโช.)

เดโช

อนิจจัง, อนิจจา ! นี่ข้าผิดอย่างไรฤา ?

นายบุญ

มึงไม่ต้องทำไขสือ, ฮ้ายขอมัจฉาไร !

เดโช

พูดไรขอมที่ไหน, ข้าเป็นไทยชาวละไว้—

นายมี

(หัวเราะ) ไ้โห ! ไ้โห ! โกหกอย่างหน้าค่าน !

ฮ้ายเคียดรลานมึงไม่รู้วากูคือใคร. กูกับนายบุญสองคน

นี้ใช้รับเป็นทนายสนิท, คนใช้ซึกของพระร่วงพ่อเมือง
ละโว้; มึงอย่ามาโยไสโกหกให้หนักหู. ขึ้นพูดมาก
ไปอีกกูจะกลั้นโมโหไม่ได้, ก็ระฟาดลงไปด้วยพลอง
ชกอยู่กยทเท่านั้นเอง.

นายขณ

พวกของมึงเคยไปข่มเหงพวกกูมากมาย; ถ้าเจ้า
นายท่านไม่กำชับห้ามปรามไว้ละก็กูจะเอามึงไปตั้งแม่
น้ำเสียเดี๋ยวนี้! — พวกเราคันกูที, มันจะมีสาตราวุธ
อะไรอีกบ้าง.

(พวกศิษย์วัดค้านได้ดาบอีกเล่ม ๑, กับยาห่อ ๑)

นายมี

กูเฮาสี! มีมาหลายอย่าง; ถ้าใช้อาวุธไม่ได้ก็จะใช้
ยาพิษ.

นายขณ

ฮ้ายฮัยวี่! มีความผิดมากนักหนา; เหน็ดมันไว้ทำไม
หว่า— (เงือดดาบ.)

พระร่วง

(ออกมาทันจึงร้องห้าม) ฮยา! ฮยา! จะฆ่าเขา
หาควรไม่; ตัวเขานับใช้เจ้าขุนมูลนาย.

นายขณ

ก็มันเป็นผู้ร้าย, มุ่งหมายมาฆ่าพ่อเจ้า —

พระร่วง

ก็ช่างเขา! เราชูตัวแล้วก็แล้วกันไป. ออขณมึงนี่ช่าง
กระไร, ไม่นึกกู; ว่าตัวกูเป็นชียานาสงฆ์, จะปลงชีพ
สัศวหรือมนุษย์ไม่ได้.

พบพ่อเจ้ากลางลาน, มันไม่รู้,
 ฝั่งเรียนถามถึงองค์พระร่วงเจ้า,
 เธอรู้เท่าจึงบอกให้รออยู่;
 แล้วท่านสั่งให้ซาออกมาดู,
 ฝั่งไ้ตรุกันจับมัดไว้.

นายมัน

ฉา ๆ เกโซโอ้อำนาจ,
 เก่งกาจยิ่งยวดชวตศัใหญ่,
 มิ่งว่าจะมาสุโขทัย
 ลบลมให้ ไครล่องรู้;
 ลบลมเหมือนกับคำดินมา—
 คิค ๆ ก็นำหัวเราะอยู่!
 มงเคยทำอำนาจทวากู,
 บกนส์คคคู้ชยิบตา!

หลวงเมือง

อ้ายขอมมุ่งร้ายหมายขวัญ,
 ท่วมันกลบกลายเป็นเสียด่า;
 ขณุนายเวามากเต็มประกาศ,
 อ้ายพาลาจึงแพ้ขารม.
 ชะ ๆ อ้ายขอมคำดิน,
 สิ้นคิดแล้วฤาอย่างไร?
 เสียด่าแรงชวตตนเป็นคนดี,

เกโซ

ไม่ควรที่จะแพ้ลูกศิษย์วัด !
 เอะ ! คนไทย,ช่างกระไรนะเจ้าเอ๋ย,
 มาเขาระเหย่พุดมากปากจืด;
 ช่างแคะค่อนว่าสารพัด,
 จะซังกแต่ปากตอกกระมัง ?
 ไม่ช้านักคุ้มจะคุมทัพ
 พร้อมสรรพพลทหารชาญสะพรั่ง,
 เขาคเมืองมิ่ง, จงระวัง !

หลวงเมืองเกโซ

เมืองละโว้กำลังมีพรั่งพร้อม !
 อย่าอวดค,ถึงจะมีสักเท่าใด
 ไม่ทนทัพกูได้.

หลวงเมือง

เฮ้ยอ้ายขอม,
 มิ่งเคยเห็นพวกกูเคยคุ้มคุ้ม,
 มิ่งก็ขอมประมาณที่จงพลาดไป.
 อินทัพของมิ่งมีเฉลอ,
 เล่นเล่อหลัดขอยู่ในป่าใหญ่;
 พวกกูกระหน่ำระยำไป,
 สิ้นเสียนจัญไรไรร้าย.

เกโซหลวงเมือง

(ตกใจ) จริงถานี่ ?

จริงซี, กูไปล้อม,

เทโช

พวกขอมยัยียิบหิยหาย.
^{๕๕}ครังนแสนเจ็บแสนอาย,
 ต้องขอตายไม่อยู่คหน้าคน.
 เจ็บนักหนา ! ทราพระร่วงเจ้า,
 ึ่งเอาขณคณชาสั๊กหน;
^{๕๕๕}๕๕๕
 ฆานตงทอขาน,
 เสี่ยกลเสี่ยทหารชาญุขุทธิ.
 ฆ่าเป้นผู้ผิดคิคร้าย,
 มุ่งหมายฆ่าท่านเป้นที่สุด;
 ขอตายด้วยคมอาวูธ,
 ึ่งสั่งให้กุดหัวปลัน !

พระร่วง

ตราพญาเทโช,
 มงอย่าโท โย โมหัน;
 ตักผู้ทรงพรหมจรรย์
 จะทำหนบ้นมิ่งโตอย่างไร ?
 ริงอยู่มงนม โทยผิก,
 แต่ชวตกุขอมยกให้;
 กจะสั่งทวมงนนไซ้
 คินให้ชุนขอมภูบาล.

เทโช

พระร่วงเจ้า, เรากราชแทยขาทา,

ขอจงมีบัญชาสั่งประหาร
 ชีวิตชานไชร่อย่าได้นาน;
 ขออย่าให้ประหารให้อายคน.
 ถ้าแม่สั่งเข้าไปนครหลวง,
 ชนทั้งปวงจะเย้ย—

นายมัน

เฮ้ย ! คงขี้ !

มีหน้าซ้ำได้ทุลภูวกล
 ผู้นายตนเป็นคำขอตกครัน;
 ว่าถ้าแม่พระร่วงยังคงอยู่,
 จะไม่ขอคืนสู่เขตชานไช;
 อันจะให้กลับไปเมืองมัน
 โดยลำพังเช่นนี้ออกสุใจ.
 ทำการไม่สมปากว่า
 จะเอาหน้าไปวางไว้ที่ไหน ?

หลวงเมือง

ชอบแล้ว, ควรส่งมันคืนไป
 ให้นายมันมาจึงควรการ !

พระร่วง

ถึงอย่างไรเราไชร์เป็นไม่ฆ่า.

กราขอมันใจหาญ,
 มุ่งจงคุมขอมไปอย่าได้นาน
 แตขชาญนครหลวง โดยดี;

มอบให้แก่ นายประต,
 บอกว่า ผู้ชาย ^{บุ}พระศรี
 คัด ^{บุ}ถึง พน ^{บุ}อุ ^{บุ}ม ^{บุ}บ ^{บุ}ค,
 ฝาก ขรรณาการ ^{บุ}น ^{บุ}ลง ^{บุ}มา, (นาย ^{บุ}มัน ^{บุ}พา ^{บุ}เด ^{บุ}โซ ^{บุ}เข้า ^{บุ}โรง ^{บุ}ไป.)

หลวงเมือง

^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ} ^{บุ}
 บ ^{บุ}ค ^{บุ}น ^{บุ}ก ^{บุ}เส ^{บุ}ร ^{บุ}จ ^{บุ}ส ^{บุ}น ^{บุ}เร ^{บุ}อง
 ระ ^{บุ}ค ^{บุ}าย ^{บุ}เค ^{บุ}อง ^{บุ}เบ ^{บุ}อง ^{บุ}ข ^{บุ}า ^{บุ}ท ^{บุ}น ^{บุ}า ^{บุ}ถ ^{บุ}า,
 ขอ ^{บุ}เช ^{บุ}ิญ ^{บุ}ก ^{บุ}ล ^{บุ}ย ^{บุ}ส ^{บุ}ะ ^{บุ}ไ ^{บุ}ว ^{บุ}า ^{บุ}ร ^{บุ}า
 เพ ^{บุ}อ ^{บุ}ร ^{บุ}ม ^{บุ}เ ^{บุ}ย ^{บุ}น ^{บุ}แ ^{บุ}ก ^{บุ}เ ^{บุ}ร ^{บุ}ชา ^{บุ}ร ^{บุ}า ^{บุ}ษ ^{บุ}ฎ ^{บุ}ร.

พระร่วง

เร ^{บุ}าก ^{บุ}ก็ ^{บุ}ค ^{บุ}ิด ^{บุ}จ ^{บุ}ระ ^{บุ}ก ^{บุ}ล ^{บุ}ย ^{บุ}อยู่ ^{บุ}แ ^{บุ}ล ^{บุ}ว ^{บุ}น ^{บุ}า,
 แ ^{บุ}ก ^{บุ}เ ^{บุ}ย ^{บุ}ง ^{บุ}ลา ^{บุ}สิ ^{บุ}ก ^{บุ}ข ^{บุ}า ^{บุ}ย ^{บุ}ท ^{บุ}ก ^{บุ}อ ^{บุ}น,
 ท ^{บุ}่า ^{บุ}น ^{บุ}จ ^{บุ}ง ^{บุ}ค ^{บุ}อ ^{บุ}ย ^{บุ}ส ^{บุ}ัก ^{บุ}ห ^{บุ}น ^{บุ}อ ^{บุ}ย, ^{บุ}อ ^{บุ}ย ^{บุ}า ^{บุ}ร ^{บุ}เ ^{บุ}ง ^{บุ}ร ^{บุ}อ ^{บุ}น,
 เร ^{บุ}า ^{บุ}ล ^{บุ}า ^{บุ}ก ^{บุ}อ ^{บุ}น — ^{บุ}จะ ^{บุ}ไป ^{บุ}ลา ^{บุ}พ ^{บุ}ระ ^{บุ}อ ^{บุ}า ^{บุ}จ ^{บุ}า ^{บุ}ร ^{บุ}ย. (^{บุ}เข้า ^{บุ}โรง)

มหาราชครู

ท ^{บุ}่า ^{บุ}น ^{บุ}ช ^{บุ}่า ^{บุ}ง ^{บุ}ค ^{บุ}ี่ ^{บุ}แ ^{บุ}ท ^{บุ}ี่ ^{บุ} ๗ ^{บุ} เจ ^{บุ}้า ^{บุ}ป ^{บุ}ระ ^{บุ}ค ^{บุ}ุ ^{บุ}ณ,
 น ^{บุ}่า ^{บุ}น ^{บุ}ิ ^{บุ}ย ^{บุ}ม ^{บุ}ช ^{บุ}ม ^{บุ}ข ^{บุ}ุ ^{บุ}ณ ^{บุ}ของ ^{บุ}ท ^{บุ}่า ^{บุ}น !

อำมาตย์ ๓

อ ^{บุ}ัน ^{บุ}อ ^{บุ}้าย ^{บุ}ข ^{บุ}อ ^{บุ}ม ^{บุ}ท ^{บุ}น ^{บุ}ง ^{บุ}จ ^{บุ}ง ^{บุ}ผล ^{บุ}า ^{บุ}ณ ^{บุ}
 ท ^{บุ}่า ^{บุ}น ^{บุ}ย ^{บุ}ัง ^{บุ}ไม่ ^{บุ}เ ^{บุ}า ^{บุ}ช ^{บุ}ี ^{บุ}ว ^{บุ}ิต ^{บุ}ม ^{บุ}ัน.

อำมาตย์ ๒

ไม่ ^{บุ}มี ^{บุ}พ ^{บุ}ย ^{บุ}า ^{บุ}ข ^{บุ}า ^{บุ}ท ^{บุ}ของ ^{บุ}เว ^{บุ}ร,
 เ ^{บุ}ย ^{บุ}น ^{บุ}ท ^{บุ}่า ^{บุ}น ^{บุ}ค ^{บุ}ี่ ^{บุ}จ ^{บุ}ริง ^{บุ}เ ^{บุ}น ^{บุ}แ ^{บุ}ม ^{บุ}ัน ^{บุ}มัน.

อำมาตย์ ๑ น่ารัก !

อำมาตย์ ๒ น่าไหว !

พวกขุนนาง ตีใจครัน !

มหाराชครู เชอเตียงตรง !

อำมาตย์ ๑ ทรงธรรม —

อำมาตย์ ๒ กังตราชู !

หลวงเมือง ดูก่อนท่านอำมาตย์มนตรี,
เห็นเพียงนัยงสมกรรมอยู่;
ถ้าหากว่าท่านไซ้ร ได้ล่วงรู้
ว่าเชออยู่ปรกตฉันใด,
ท่านคงจะชมยิ่งกว่านี้
และเห็นว่าไม่มีใครเปรียบได้ !

พระร่วงรักประชาชาวไทย
เหมือนลูกในไส้ทั่วทั้งนั้น.
ขี้ได้คิดถึงตนสู้ทนยาก
ลำบากกายใจทุกสิ่งสรรพ,
ขอแต่ให้ไพร่ฟ้าประชานันต์
เกษมสันต์สำราญ, ท่านพอใจ.
จิตท่านโอบอ้อมอารี
จะมีใครเสมอเหมือนก็หาไม่;

ถ้าแม้ใครมีเรื่องชุนเคืองใจ
ก็ช่วยให้เหตุน่ากลัวกลายเป็นดี.

กอบด้วยเมตตากากรูญ,

มีคุณแก่ชายทะเลศรี

ยิ่งบิทรมารคาปราณี,

ชาววิไลวิสุขสราญ.

เต็มที่เรามิวแต่กลัวขอม

ระยอขอมให้มันข่มเหงหาญ;

ท่านปลุกใจให้เราคิดการ

อาจหาญซัดขอมไม่ค้อมคู้.

พระร่วงเธอหวังตั้งใจ

ให้ไทยเป็นไทยได้จริงอยู่,

จึงมาชวนท่านไฉ่ร ไปช่วยสู้

ซัดศึกศัตรูของชาวไทย.

แต่เหล่าท่านพญเ็นของซัด

จะจิกทัพไปช่วยหาได้ไม่;

พอพระร่วงรู้เหตุเภทภัย

ว่าทัพขอมยกไปยังธานี.

รู้ว่ามาจับตัวพ่อเจ้า

เพื่อเอากลับไปกรุงศรี;

จึงรีบหากลະไว้อ่าน

เพื่อล่อขอมอปริยให้ตามมา,

จะไต่ลະเว้นการ โจมตี

ยุลະไวเวียงซ่า;

พระร่วงยอมถวายแต่เอกรา

เพื่อมิให้เหล่าข้าพลอยบรรลย์.

อันเจ้าขนมมลายไไหนจะมี

เหมือนพระร่วงของคนห้ามไม่ !

เป็นเยี่ยงอย่างประเสริฐเลิศไทย,

มิอจะยงคงไปช่วยดินฟ้า !

มหाराชคร

สุโขทัยนี้ใช้ร ไต่สตัย

กตศัพทพระร่วงนาถา,

รู้ยู่วาทรงสุธรรมา

ชกทงมขณญววิชาชาญ.

สามารถอาจคึกเขาเปริยขอม,

ตักน้ำควยชลอมของท่าน;

เหมือนขอกกล่าวแก่ท้าวขอมพาล

ว่าท่านจะไม่ยอมนี้ยอมต่อไป.

สุโขทัยกนิยมชมตักว,

อยากจะใคร่ไปช่วยทักวทัพใหญ่;

แต่มีเหตุขัดขวางอยู่อย่างไร,
ท่านไชรย่อมน้ำอยู่แล้วดี.

(กล่าวกับพวกขุนนางสุโขทัยต่อไป.) :—

อันพ่อขุนทนต์เกล้าของเราไชร
ไต่เสด็จสวรรคตแต่ก่อนนี้;
ไม่มีกษัตริย์ครองบัลลังก์,
เป็นท้าวเหวโง่ประชา.

อันพระร่วงทรงคุณบุญมี,
เห็นว่าจะเป็นที่ร่มเกล้า;
ควรอัญเชิญขึ้นเป็นพระราชา
ครอบครองอาณาประชาราษฎร์.
ท่านจะเห็นอย่างไร ?

อำมาตย์ ๓

ใจชาน.

เห็นชอชอช่วยเต็มท.

หลวงเมือง

ฮะ ! ซักก่อน !

ท่านจะเชิญพระร่วงเป็นกษัตริย์
ครอบครองนครสุโขทัย.
อันชาวละโว้ถาวร
จะให้คิดหาพ่อเมืองใหม่,
ยังไม่แลเห็นว่าบุคคลใด

จะได้เหมือนพระร่วงของคน.

ขอท่านจงตรอง—

มหาราชคร

ท่านคองตรี,

คำวิหฺรอบคอบจึงควรวท;

สโชทัยเปนมหาธานี

ควรวเปนนทิสถิตพระราชา.

ถ้าแม่พระร่วงชนทรงราชย์

เถลิงอาสน์สโชทัยทรรษา,

พระเกียรติจะกระเดื่องเรืองเทศา—

นภาพทวทิกานทิส.

ส่วนเมืองละโว้มารวม

รวมอาณาจักรจะสถิต

มั่นคง, เพราะองค์พระขพิตร

จะแผ่ฤทธิปกครองของกัน.

อันว่าละโว้เวียงท่าน

จะได้เปนมืองคานเขตขณท;

ชาวไทยไพร่ฟ้าประชานันต์

จะรวมกันยกแผ่นแน่นันต์.

จะสามารถต่ออัสคีตรขอม

ทวยสมรรคพรกพรอมเต็มท.

(องค์ ๕)

พระร่วง

๓๓๓

อามาศย์ ๑ ชันพระครูแดงแจ่งครึ่งน,
 เราทั้งหลายเห็นค้ทุกประการ.
 ค้วท่านไม่ควรระชองชก;
 ทนายท่านเป็นกษัตร์มหาศาล,
 เราจะได้ ฟัง โพลีสมาการ
 เป็นสขสำราญทั่วกัน.

หลวงเมือง เมื่อได้ ไตร่ครองกูรอยคอบ,
 ก็เห็นชอบเห็นจริงทุกสิ่งสรรพ;
 ขอแต่ให้ ไพร่ฟ้าประธานันต์
 เกษมสันต์เสมอหน้าคณาไทย.

อามาศย์ ๒ การที่ปรองคองกันเช่นนี้,
 เราทั้งหลายยินดีหาน้อยไม่.
 ควรทูลเชิญวันนนี้เที่ยวเป็นไร?

มหาราชครู โน่นแน่ท้าวไทเสกขมา.

(ทุกคนหมอบลง, รอพอพระร่วงซึ่งลาผนวช
 แล้วดำเนิน ออกมา, จึง ถวาย บัง คม พร้อม กัน.
 พระร่วงตลิ่งแลอยู่ครู่ ๑ แล้วจึงพูด.)

พระร่วง ตราชาวนครสุโขทัย
 เราขอขบใจท่านนักหนา,
 เมื่อเราพลัดพรากจากภาวา

ได้มาอาศัยในกรุงนี้,
 ก็ได้อยู่เย็นเป็นสุข
 นิระทุกชนิระภย ไค้เต็มที;
 เราจะต้องขอลากลับธานี,
 อีกทั้งมีปราณนาจะขอแรง,
 เมื่อความทราบดีจนครหลวง
 ว่าปวงชาวละโว้ชนแขง
 ตักขอมลัสมผลาญเสียบลานแลง,
 ขางที่จะสั่งแรงแมรุกกราญ,
 เพื่อยำรายปราชปรัมชาวละโว้
 ที่โยไสสามารถอาหาญ;
 ขอทพัลุไซทัยชัยชาญ
 ึ่งไปช่วยทำการชิงชัย.
 ถ้าแม่ขอม ไค้ละโว้ธานี,
 ขางที่จะเลยมาได้
 จนดังซงแคนสุไซทัย;
 ฉนนไชรังช่วยควัยไมตรี.
 ช่วยเราค้อสู้ศัตรูขอม,
 พรกพร้อมชาวไทยให้เต็มที;
 ให้ทวยไทยไค้พนอสุริ

(องค์ ๕)

พระร่วง

๓๓๓

ให้สมทสุขอไทยแต่เดิมมา.

มหाराชครู ขอเศษะผาลของอุลพระบาท

ยงกชมาศปดเกล้าเกล้า,

ข้าชอกรายทูลพระกรุณา

ทรายผ้าพระบาทพระภูธร.

ข้าเจ้าเสนาพฤทมาตย์

อีกทั้งทวยราษฎร์โมสร,

ระยอชนอยเคียรถวายถร

ทูลวอนพระองค์ผู้ทรงธรรม.

ขอเชิญพระองค์ชนทรงราชย์

เถลิงอาสน์สุโขทัยรังสรรค์,

เพื่อผดุงไพร่ฟ้าประชาชนันต์

เกษมสันต์ทั่วแคว้นแควนไทย.

ขอเชิญจรโลงแหล่งหล้า,

เป็นสง่ากึ่งทองมณีใส,

พระเกียรติเกียรติแคว้นแควนไกด,

ทวยไทยพึงโพธิสมภาร.

ทลวงเมือง อันชาวสุโขทัยใฝ่จำนง

เชิญพระองค์เป็นกษัตริ์มหาศาล,

ข้าบาทผู้ราชบริพาร
 พลขยมิ ใจศมานไมตรี.
 จะไ้พึ่งพระองค์ผู้ทรงราชย์,
 ทูลอุลพระบาทเหนือเกศ;
 ปวงชาวละ ไร่ธานี
 ก็จะได้เปรมปรกติทั่วกัน.
 ขอพระองค์จงทรงซึ่งเดชะ
 ชัยชำนะศักรผู้แข็งขัน;
 พระชนมียนหม่นขวยจวบสันกัลย์,
 ให้ชาวไทยเกษมสันต์นิรันดร !

พระร่วง

ตกก่อนราชครูผู้ฉลาด
 อิกทั้งทวยราษฎร์โมสร,
 อันท่านกล่าวพจน์สุนทร
 วิงวอนให้เราผ่านธานี.
 เรานขัญญาเยอห้อยอน,
 ยังอ่อนความคิดไม่เต็มที,
 แต่ใช้ว่าจะคิดหลักกล,
 ท่านนิยมยินดีพร้อมเพรียง,
 เราซัดคำวอนท่านมิไ้,
 ไม่มีน้แก่ใจจะไ้ไ้เคียง.

เราขอปฏิญาณไม่เขนเขียง,
จะตั้งจิตให้เที่ยงในทางธรรม.

เราจะบำรุงกรุงไกร
ให้ทวีไทยศิครเกษมสันต์,
ขอพระไตรรัตน์คุณอนันต์
และเทวัญเป็นพยานวาจา.

มหาราชครู ข้าขอบังคมยุคลบาท
รับราชบรรหารเหนือเกล้า;
ขอพระองค์ทรงเจริญชนมา,
เพื่อบำรุงไพร่ฟ้าประชากร.

(พระมหาราชครูให้สัญญา, พราหมณ์เข้า
สังข์, จึงพนักงานเชิญพระกลดสีขาวมากัน ถวาย
พระร่วง, และบรรดาขุนนางและพลเมืองถวายบังคม
พร้อมกัน, และเสียดคนร้อง “ชโย” อยู่เชิงแซ่ที่
ทางข้างในโรง, ครู่๑ จึงสงบเสียด.)

พระร่วง ที่ท่านเชิญเราชนทรงราชย์
เกล็ดอาสน์สุโขทัยสโมสร,
เราจะประกาศนการนคร
ให้ประชาชนนิกรสุขสราญ.
ซึ่งท่านให้ อิศริยยศ

เรามีอาภัพจนพอตอขทาน;
ขอแต่ให้เสนาพฤตมาหารย
สมัครสมานสามัคคี.

อย่าเห็นแก่ตัวมีพระวง
ลุ่มหลงฤศยาไม่ควรท;
อย่าต่างคนต่างแข่งกันแย่งที;
อย่าให้ช่องไฟริที่มุ่งร้าย.

แม้เราฤศยากันและกัน
ไม่ซ้ำพลันจะพากันฉิบหาย;
ระวังการยุยงสั่งร้าย,
นั่นและเครื่องทำลายสามัคคี.

คณะโคศัตถ์ผู้ฉลาด
หมายมาตรทำลายให้เร็ววิ,
ก็ยุแยกให้แตกสามัคคี,
เช่นกษัตริย์ชชววงศ์ ไชยราณ.
พราหมณ์ผู้เคียดวิชัย ไชยแพศย์
สวระเนนุญาตีให้แตกฉาน,
จนเวลาศัตถ์ไปราณ
มิวเกยงกันเสียดการ, เสิษนคร.
ฉนั้นใช้รชชไทยจงร่วมรัก,

จงร่วมสมัคสโมสรร,
 เอาไว้เผื่อเมือมีไฟรรอญ
 จะไ้สู้ศึกกรท้วยเต็มแรง.
 ไทยรวมกำลังคังมัน
 จะสามารถบองกันชนแขง,
 ถึงแม้วาศัทรผู้มีแรง
 มายทอแยงก็จะปะลาคไป
 ขอแต่เพียงไทยเราอย่าผลาญญาติ;
 ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่;
 ไทยอย่ามุงร้ายทำลายไทย,
 จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวังเมือง.
 ให้นานาภาษาเขานิยม
 ชมเกียรตียศฟูเฟื่อง ;
 ช่วยกันย้ารุงความรุ่งเรือง,
 ให้ชื่อไทยถูกระเทืองทั่วโลกา.
 ช่วยกันเต็มใจใฝ่ผดุง
 ย้ารุงทั้งชาติศาสนา,
 ให้อยู่จนสิ้นดินฟ้า;
 วัฒนาเกิดไทย, ไชโย !

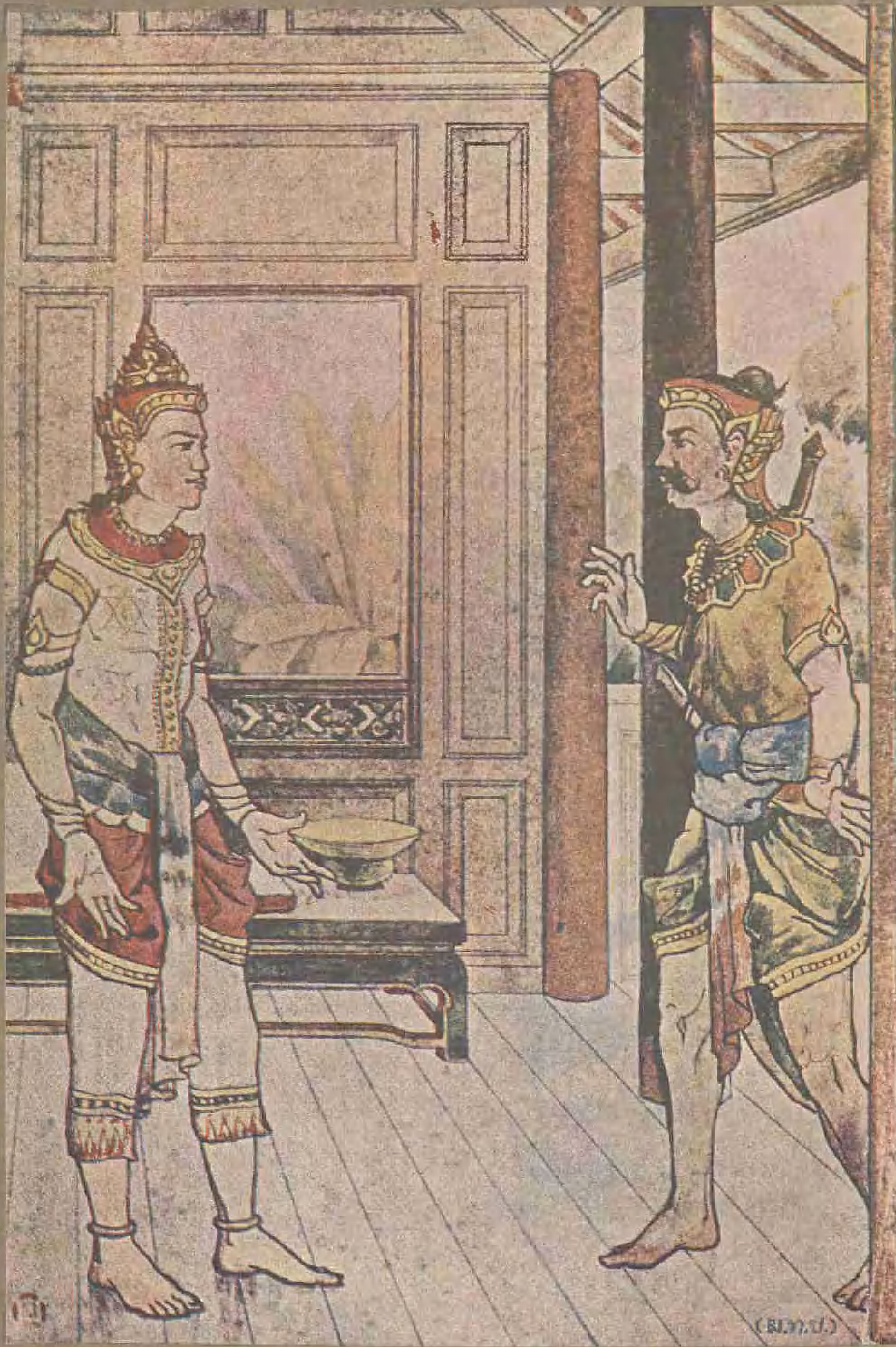
(คนอื่นก็ร้อง “ไชโย” ตาม)

จบเรื่องพระร่วงเพียงนี้.

22/03/2005

(C.M.U.)

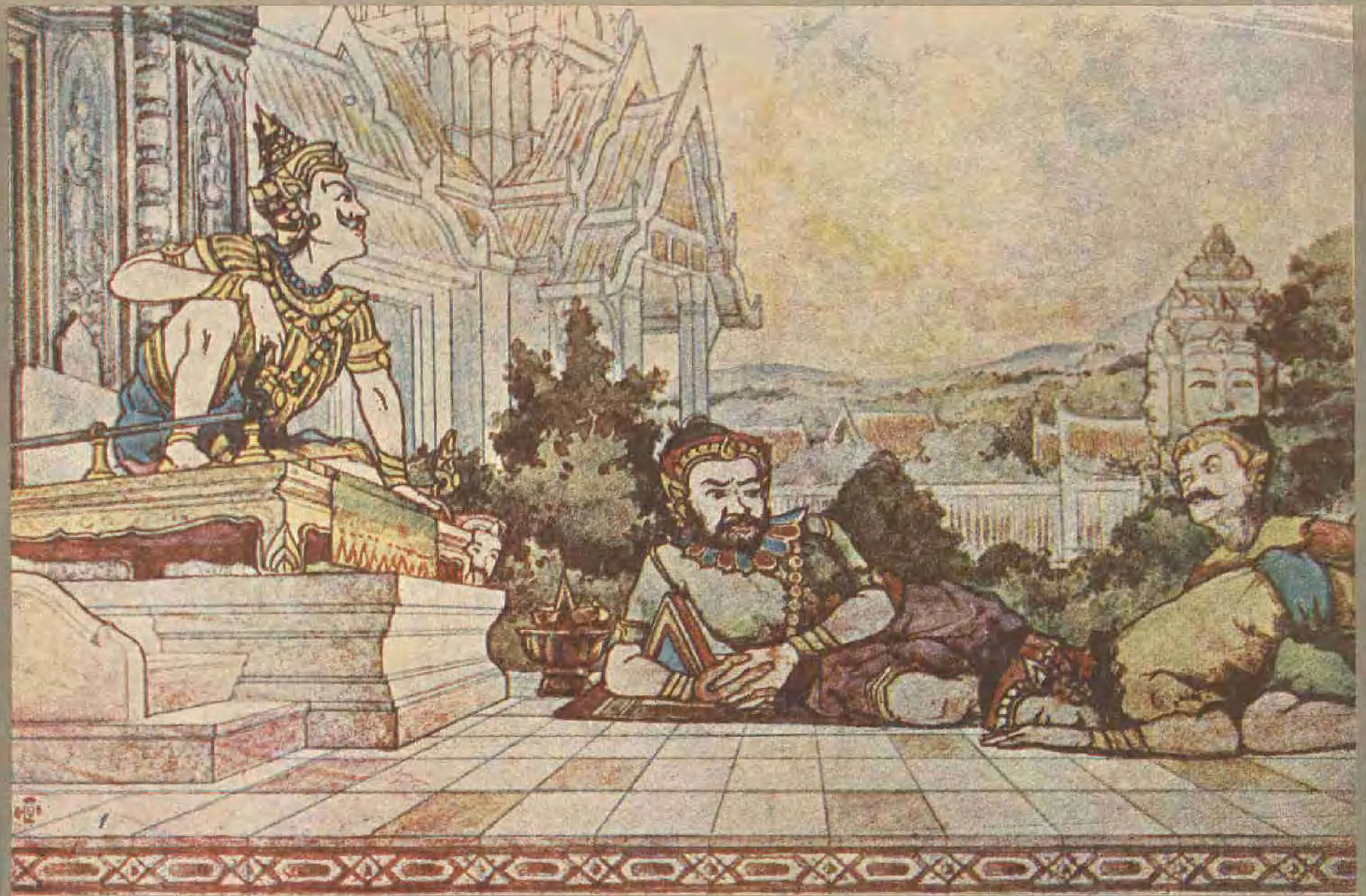

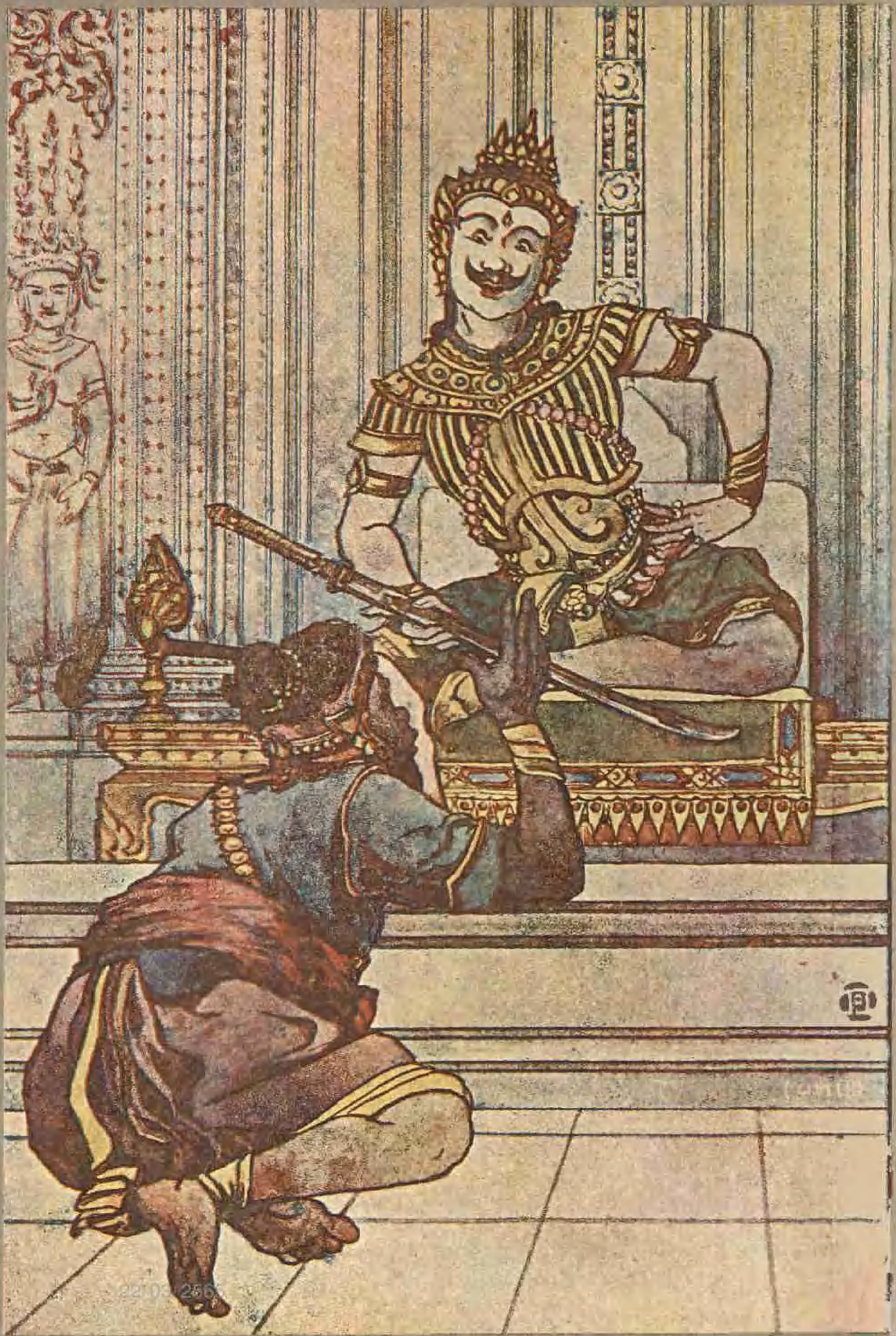

(4.3.11) 22/03/2565

ॐ

220 256

(6.12.11)

001111

